

NUORTEN VELKAANTUMINEN
Laadullinen tutkimus nuorten aikuisten velkaantumisen syistä ja seurauksista

Kaikkonen Jonna
Suutari Niina

Opinnäytetyö
Terveys- ja hyvinvointialat
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi AMK

2019

Terveys- ja hyvinvointialat
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi AMK

Tekijä	Jonna Kaikkonen, Niina Suutari	2019
Ohjaajat	Timo Marttala, Leena Viinamäki	
Työn nimi	NUORTEN VELKAANTUMINEN Laadullinen tutkimus nuorten aikuisten ylivelkaantumisen syistä ja seurauksista	
Sivu- ja liitesivumäärä	56 + 1	

Opinnäytetyön aiheenamme on nuorten aikuisten velkaantuminen ja siihen johtavia syitä. Työn tavoitteena oli selvittää kohtaavatko nuorten aikuisten ja velkaneuvojien näkemykset velkaantumisen syistä ja millaisia sosiaalisia ongelmia tai haasteita velkaantuminen aiheuttaa nuorten arjessa. Halusimme myös kuulla asiantuntijan näkemyksen nuorten aikuisten velkaantumisen syistä, palveluista sekä palveluiden kehittämistarpeesta.

Opinnäytetyössä käytimme laadullista tutkimusmenetelmää, jonka aineisto on kerätty toteuttamalla teema- ja lomakehaastatteluita. Teemahaastattelut toteutettiin Oulun velkaneuvojille ja lomakehaastattelut Oulun velkaneuvonnan 18-30 -vuotiaille asiakkaille. Vastaukset keräsimme anonymieinä ja lomakekyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä on velkaantumisen riskitekijät ja ylivelkaantumisen aiheuttamat seuraukset.

Opinnäytetyömme tulosten perusteella velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemykset velkaantumisen syistä ja sen seurauksista olivat yhteneväiset. Merkittävänä tekijänä velkaantumiselle nousi vastauksista esille erilaiset pienlainat ja lainojen helppo saatavuus. Maksuhäiriömerkintä luottotiedoissa vaikeuttaa nuorten aikuisten arkea huomattavasti. Tulosten perusteella tulevaisuudessa tulisi kiinnittää enemmän huomioita siihen, että palvelut ovat enemmän näkyvillä sekä paremmin nuorten aikuisten ulottuvilla.

Jatkotutkimuksena ehdottaisimme tutkimusta palveluista ja niiden kehittämisestä, jotka keskittyvät velkaantumisen ennaltaehkäisyyn. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia eri sosiaalialan toimijoiden välistä yhteistyötä nuorten velkaongelmissa.

Avainsanat

nuoret, velkaantuminen, köyhyys, pienlainat

Health and welfare
Degree Programme in Social Services
Bachelor of social services

Author	Jonna Kaikkonen, Niina Suutari	2019
Supervisor	Timo Marttala, Leena Viinamäki	
Subject of thesis	YOUNG ADULTS INDEBTEDNESS	Qualitative study of the causes and consequences of the indebtedness of young adults
Number of pages	56 + 1	

The subject of this thesis is the indebtedness of young adults and the reasons for it. The aim of this work was to find out whether young adults and debt advisors agree about the reasons for of indebtedness and what kind of social problems or challenges are caused by indebtedness in young people's daily lives. We also wanted to hear the expert's view of the reasons for young people being in dept of services, and the need to develop services.

We used a qualitative research method, the material for this study has been gathered through theme and form interviews. The theme interviews were conducted for Oulu debt advisors and form interviews were conducted for 18-30 years old Oulu debt counselling clients. The answers were collected anonymously and answering the questionnaire was optional.

The theoretical framework of this bachelor's thesis is the risk factors of indebtedness and the consequences of over-indebtedness.

Based on the results of our thesis, the views of debt advisors and debt counselling clients on the reasons for the indebtedness and the consequences it caused were similar. As an important factor in the indebtedness, are various small loans and easy access to loans. Credit default information in the credit rating report makes everyday life difficult for young adults. Based on the results, more attention should be paid in the future to the visibility of the services and their availability for young adults.

As further studies, we would suggest research on services and their development, focusing on debt prevention. It would also be interesting to study cooperation between different actors in the social services field concerning youth debt problems.

Key words young adults, indebtedness, poverty, small loans

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	8
2.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	8
2.2	Menetelmä ja aineisto	9
2.3	Aineiston analysointi	11
2.4	Tutkimuksen etiikka	12
3	VELKAANTUMISEEN JOHTAVIA SYITÄ.....	14
3.1	Kodin merkitys	14
3.2	Köyhyys ja pienituloisuus.....	15
3.3	Ylisukupolvisuus	19
3.4	Kulutussyhteiskunta ja sosiaalinen paine	21
3.5	Pienlainat.....	23
3.6	Osamaksut.....	27
3.7	Rahapelaaminen.....	28
4	VELKAANTUMISEN AIHEUTTAMAT SEURAUKSET	30
4.1	Maksuhäiriömerkintä ja luottotiedot	32
4.2	Yhteiskunnasta syrjäytyminen	34
5	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	36
5.1	Haastatteluiden keskeiset tulokset.....	36
5.2	Velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemyksiä velkaantumisen syistä	38
5.3	Velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemyksiä velkaantumisen seurauksista	45
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
	LÄHTEET.....	52
	LIITTEET	56

ALKUSANAT

Haluamme kiittää opinnäytetyössämme Oulun kaupungin velkaneuvoja, jotka ovat ystävällisesti omalta osaltaan edesauttaneet opinnäytetyön toteuttamista. Velkaneuvojat keräsivät lomakekyselyidemme vastauksia kohderyhmään kuuluvilta asiakkailta sekä antoivat omissa haastatteluissaan meille työn tekemisen kannalta arvokasta tietoa. Kiitos kuuluu myös lomakekyselyyn vastanneille asiakkaille. Osoitamme kiitoksen myös Takuusäätiölle asiantuntijan antamasta näkemyksestä nuorten aikuisten velkaantumisesta, jota olemme voineet hyödyntää opinnäytetyötä tehdessä. Kiitämme myös opinnäytetyötä ohjanneita opettajia hyvistä neuvoista, vinkeistä ja kannustamisesta.

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella teemahaastattelu menetelmää käyttäen oululaisten nuorten aikuisten velkaantumista ja siihen johtaneita syitä. Työn tavoitteena oli saada nuorille tehtävän lomakekyselyn sekä velkaneuvojille erikseen tehtävän haastattelun kautta selville, kohtaavatko nuorten aikuisten ja velkajärjestelyn asiantuntijoiden näkemykset velkaantumisen syistä. Rajasimme opinnäytetyön käsittelemään nuorten 18-30 -vuotiaiden aikuisten velkaantumista, koska alaikäisten alle 18 -vuotiaiden sekä reilusti vanhemman väestön velkaantuminen ja siihen liittyvät syyt ja ongelmat ovat eri tyyppisiä, kuin nuorten aikuisten. Opinnäytetyössä emme käsitelleet keinoja, millä veloista voi selvitä tai miten velkaantumista voi ennaltaehkäistä.

Nuorisolaki 1285/2016 määrittelee nuoren alle 29- vuotiaaksi (3§). Nuoruus on kulttuurisidonnainen käsite ja monissa kulttuureissa nuoruus ikävaihetta ei edes tunneta. Nuoruus käsitettä tulkitaan eri tahoilla eri tavalla omien näkökulmien ja tarkoitusten perusteella. Esimerkiksi tiedotusvälineet luovat oman kuvansa ja yhteiskunnalliset toimijat luovat oman kuvansa. (Nuoperi 2018.) Elämä ei aina mene suunnitelmien mukaan, esimerkiksi työttömyys tai sairastuminen voivat mullistaa elämää ja silloin tarvitaan erilaisia selviytymistaitoja (Peda.net 2018). Aikuisuuden alkamista ja päättymistä on vaikea määritellä numeroissa ja tässä työssä nuori tai nuori aikuinen käsittää 18-30- vuotiaan itsenäisen ja täysi-ikäisen henkilön.

Omien talousasioiden hoitamisen kokemattomuus näkyy herkästi kyvyttömyytenä suhteuttaa omat tulot itsenäisen elämän aiheuttamiin menoihin sekä tietämättömyys siitä, mistä tarvittaessa voi hakea apua talousongelmiin jo varhaisessa vaiheessa. Kulutuskeskeinen elämä on kiehtovaa, mutta altistaa pikalainojen houkutukselle. Pikalainojen avulla nuori aikuinen saa mahdollisuuden kuulua kulutusyhteiskuntaan ja elää riippumattomana omista vanhemmista. Pikalainojen ottamiseen liittyy usein ymmärtämättömyyttä siitä, mitä luoton ottaminen todellisuudessa tarkoittaa. (Peura-Kapanen 2014.)

Valitsimme aiheen, koska kiinnostuimme nuorten aikuisten velkaantumisesta oppimistehtävän myötä. Velkaantumisen tiedetään olevan iso ongelma Suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen on ennustettu kasvavan. Lainaa on helppo saada ja nuoret myös herkästi ottavat sitä. Pienikin laina voi huomaamatta lyhyessä ajassa kasvaa kohtuuttoman suureksi. Maksuhäiriömerkinnät sulkevat yhteiskunnan ovia nuorilta aikuisilta, ennen kuin ne ovat edes kunnolla heille avautuneet. Aihe on mielestämme ajankohtainen, josta on puhuttu opintojemme aikana mielestämme suhteellisen vähän verraten ongelman laajuuteen. Olemme kuitenkin huomanneet, että esimerkiksi mediassa aihe herättää aika-ajoin keskustelua, etenkin lisääntyneiden maksuhäiriömerkintöjen ja pikavippien osalta. Aihe kytkeytyy myös mielestämme hyvin sosionomin (AMK) työhön, etenkin nuorten parissa työskennellessä. Sosionomin tehtävänä on tukea ja ohjata nuoria myös talousvaikeuksissa.

Hyödynsimme opinnäytetyössä uusimpia aiheeseen liittyviä tutkimuksia, artikkeleita sekä ajankohtaista kirjallisuutta, sekä teimme vertailua velkaantumiseen johdaneista syistä ja velkaantumisen aiheuttamista seurauksista haastatteleamalla kolmea velkaneuvojaa Oulun velkaneuvonnasta sekä velkaneuvonnan asiakkaita. Lisäksi haastattelimme sähköpostitse Takuusäätiön vastaavaa asiantuntijaa Henri Hölttää.

2 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen oululaisten nuorten aikuisten velkaantumista ja siihen johtaneita syitä. Lisäksi haluamme tämän opinnäytetyön avulla tuoda esiin mahdollisia kehittämisen kohteita, joihin vaikuttamalla nuorten velkaantumisasastetta saataisiin pienemmäksi. Työn tavoitteena oli saada nuorille tehtävän lomakekyselyn (Liite 1.) sekä velkaneuvojille erikseen tehtävien teemahaastattelujen kautta selville, kohtaavatko nuorten aikuisten ja velkajärjestelyn asiantuntijoiden näkemykset velkaantumisen syistä ja seurauksista.

Nuorille suunnatussa kyselyssä ja velkaneuvojien teemahaastatteluissa käyimme samoja avoimia kysymyksiä. Tutustuimme aiheeseen koulutuksen aikana oppimistehtävän muodossa, jossa kävi ilmi, että kyseessä on yhteiskunnallinen ja yksilöllinen kasvava ongelma. Halusimme lähteä tutkimaan nuorten ylivelkaantumisen taustatekijöitä tarkemmin opinnäytetyön muodossa. Opinnäytetyömme kautta halusimme vastauksia myös siihen, mikä on yhteiskunnan merkitys ja vastuu nuorten aikuisten ylivelkaantumisessa ja kuinka paljon markkinavoimat ruokkivat tätä ongelmaa. Yhteenkuuluvuuden tunne esimerkiksi oman kaveriporukan kesken luo pienituloiselle sosiaalista painetta osallisuuteen, joka voi johtaa muun muassa harkitsemattomaan pikavippien käyttöön.

Rajasimme opinnäytetyömme käsittelemään nuorten 18-30 -vuotiaiden aikuisten velkaantumista, koska alaikäisten alle 18 -vuotiaiden sekä reilusti vanhemman väestön velkaantuminen ja siihen liittyvät syyt ja ongelmat ovat eri tyyppisiä kuin nuorten aikuisten. Opinnäytetyössämme ei käsitellä keinoja, millä veloista voi selvitä tai miten velkaantumista voi ennaltaehkäistä. Tällä opinnäytetyöllä haemme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1. Kohtaavatko nuorten aikuisten ja velkajärjestelyn asiantuntijoiden näkemykset velkaantumisen syistä ja seurauksista?*

2. Minkälaisia sosiaalisia ongelmia tai haasteita velkaantuminen aiheuttaa nuoren aikuisen arjessa?

2.2 Menetelmä ja aineisto

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena lomake- ja teemahaastattelua käyttäen. Laadullisella tutkimuksella voidaan tarkastella ihmisten välistä ja sosiaalista merkityksen maailmaa ja sillä on mahdollista tavoittaa ihmiselle itselleen merkityksellisiä tapahtumaketjuja, kuten esimerkiksi oman elämän kulkua ja oman elämän pidemmälle ajanjaksolle sijoittuvaa asiaa. Onkin tärkeää erottaa, tutkiiko käsityksiin vai kokemuksiin liittyviä merkityksiä. Käsityksen ja vastaavan kokemuksen välillä ei välttämättä ole aina yhteyttä. Kokemus on aina omakohtainen ja käsitykset kertovat yhteisön perinteellisestä ja tyypillisestä tavasta ajatella yhteisöä. (Vilkkä 2005, 97-98.) Tässä laadullisessa tutkimuksessa tutkimme kokemuksiin liittyviä merkityksiä.

Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa aineistoa voi kerätä monilla eri menetelmillä, kuten lomake- ja teemahaastattelulla, joita me tässä tutkimuksessa käytimme. Lomakehaastattelusta voidaan käyttää myös termiä strukturoitu haastattelu. Tällaisessa haastattelumuodossa on tyypillistä, että kysymysten muoto ja niiden esittämisjärjestys on ennalta määritetty. Lomakehaastattelu on silloin toimiva aineiston keräämismenetelmä, kun tutkimusongelma ei ole kovin laaja ja tavoitteena on saada yhtä tai kahta asiaa koskevien mielipiteiden, näkemysten, käsitysten tai kokemusten kuvaaminen. (Vilkkä 2005, 100-101.)

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on suosittu tapa toteuttaa tutkimusta ja se on tyypillisin tapa kerätä laadullista aineistoa. Ennen haastattelun toteuttamista haastattelijä miettii haastattelulle teemoja, jotka ohjaavat keskustelua. Kaikki enakkoon valitut teemat tulee käydä läpi kaikkien haastateltavien kanssa mutta järjestyksen ja teemojen laajuuden ei tarvitse olla kaikkien kohdalla yhtäläinen. Litteroinnin jälkeen tutkimusaineisto analysoidaan. (Eskola 2007, 34-36.)

Tarkoituksenamme oli toteuttaa tutkimus kokonaan teemahaastatteluna, mutta käytännön syistä johtuen valitsimme toiselle haastateltavalle joukolle toteutettavaksi lomakehaastattelun. Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän, jotta voimme käydä vapaamuotoista keskustelua valituista teemoista haastateltavien kanssa. Käytimme menetelmää myös siitä syystä, että työssämme näyte eli haastateltavien joukon odotettiin olevan suppea ja siksi laadullisen tutkimuksen toteuttaminen oli mielestämme järkevää. Koska halusimme tutkia kokemuksia, laadullinen tutkimusmenetelmä palveli myös tätä tarkoitusta.

Toteutimme haastattelut syksyn 2018 aikana. Syyskuun lopussa veimme lomakehaastattelun vastauksia varten Oulun velkaneuvontaan kaksi palautuslaatikkoa ja haimme palautuslaatikot pois vastauksineen marraskuun lopussa. Vastausaikaa oli kuusi viikkoa. Ennen lomakkeiden viemistä velkaneuvontaan hyväksytimme haastattelulomakkeen ohjaavilla opettajilla.

Velkaneuvojen teemahaastattelut toteutimme 15.10.2018. Ennen varsinaisia haastatteluja teimme koehaastattelun, jotta varmistuimme nauhurin toiminnasta sekä nauhurin tallennustilan riittävydestä. Haastattelutilanteessa käytimme haastattelun runkona velkaneuvonnan asiakkaille suunnattua haastattelulomaketta, jotta kaikki teemat tulisi käsiteltyä. Lisäksi olimme miettineet muutamia lisäkysymyksiä, joilla pyrimme varmistamaan sen, että saamme haastateltavilta riittävän kattavat vastaukset haastattelukysymyksiin.

Sähköpostihaastattelun Takuusäätiön vastaavalle asiantuntijalle Henri Höltälle toteutimme joulukuussa 2018. Haastattelussa kysyimme samoja asioita, joita kysyimme velkaneuvonnan asiakkailta lomakehaastattelussa sekä velkaneuvojilta teemahaastatteluissa. Takuusäätiöltä saamiamme asiantuntijan vastauksia käytimme työssämme vahvistamaan kirjallisuuden ja käytännön välistä yhteyttä.

Haastateltavia henkilöitä valittaessa on hyvä palauttaa mieleen, mitä on tutkijassa. Usein haastateltavat valikoituvat joko teemaa tai tutkittavaa asiaa koskevan asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Tällöin on tärkeää, että haastateltavalla on omakohtainen kokemus tutkittavasta asiasta. (Vilka 2005, 114.)

Tutkimuksen kohdejoukkona oli 18-30 -vuotiaat ylivelkaantuneet oululaiset nuoret aikuiset sekä velkaneuvojat. Opinnäytetyömme lähtökohtana oli todellisen elämän kuvaaminen. Toteutimme kaikki haastattelut anonymieinä ja velkaneuvonnan kanssa ennalta sovitun aikavälin puitteissa. Tarkoituksena oli, että kyselytutkimukseen osallistuvat henkilöt täyttäsivät kyselyn asiakaskäynnin yhteydessä ja palauttaisivat kyselyn velkaneuvonnassa olevaan palautuslaatikkoon. Harmiksemme lomakkeiden osalta otos jäi odotettua suppeammaksi, mutta toisaalta pieni otos sopii laadullisen tutkimuksen luonteeseen. Laadullisen tutkimusmenetelmän aineiston keräämisen tavoitteena ei olekaan aineiston määrä kapaleina vaan aineiston sisällön laajuus (Vilka 2005, 109).

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto tulee muuttua sellaiseen muotoon, että sitä voi tutkia. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa aineisto on aina kuva- tai tekstimuodossa. Haastatteluaineiston kirjoittamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi, mikä helpottaa aineiston analysointia eli tutkimusaineiston järjestelmällistä läpikäymistä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua. (Vilka 2005, 115.) Nauhoitimme velkaneuvojille tehtävät haastattelut älypuhelimien ääninauhurilla haastateltavien luvalla. Nauhoitukset siirsimme tietokoneelle ja poistimme puhelimen muistista. Näin varmistimme tietoturvallisuuden siltä varalta, jos puhelin joutuisi hukkaan. Litteroimme haastattelut sanasta sanaan ja oikeinkirjoitus varmistettiin kuuntelemalla haastattelut useamman kerran auki kirjoittamisen jälkeen.

2.3 Aineiston analysointi

Aineiston keräämisen ja litteroimisen jälkeen aineistoon tutustumista helpottaa sen jakaminen teemoihin. Litteroinnin jälkeen aineisto on yhtä tiivistä tekstimassaa, jota on vaikea tiivistää. Aineiston analysoinnissa on kyse tekstin tiivistämisestä eli keskeisten ilmiöiden pelkistämisestä ja nostamisesta esiin haastatteluista. Aineisto kannattaa siis järjestää teemoittain ja valita oman tutkimuksen kannalta tärkeimmät ja kiinnostavimmat teemat ja analysoida niitä. Teemojen analysointi kannattaa aloittaa tärkeimmästä teemasta eikä edetä haastatteluiden mukaan.

Aina ei välttämättä tarvitse analysoida kaikkia teemoja, vaan vastaukset tutkimuskysymyksiin voivat löytyä jo tärkeimpiä teemoja analysoidessa. (Eskola 2007, 43-44.)

Valitsimme tutkimuksen analysointimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimusmenetelmän metodi, jonka avulla etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia. Näitä koskevaa tietoa ei voi esittää numeerisina tuloksina, vaan ne esitetään sanallisina tulkintoina. Sisällön analyysi voi olla joko aineistolähtöinen tai teorialähtöinen. Tässä opinnäytetyössä käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusaineisto tiivistetään ja pilkotaan osiin, jota ohjaa tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. Tutkimusongelman kannalta epäolennainen informaatio karsitaan, hävittämättä kuitenkaan tutkimuksen punaista lankaa. Tutkimustulokset muodostavat käsitteitä, luokitteluja tai teoreettisen mallin, joiden avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa kokonaisuutta. (Vilka 2005, 139-140.) Haastattelujen analysointia nopeutti velkaneuvojen haastatteluiden litterointi ja paperille tulostaminen, joka helpotti vastausten teemoihin jakamista. Tekstimassa teemoitettiin värikynien avulla, jolloin vastaukset oli helpompi hahmottaa ja kerätä kokoomataulukoon. Aineiston teemoihin jakaminen auttoi ymmärtämään tutkittavaa kokonaisuutta.

2.4 Tutkimuksen etiikka

Noudatamme opinnäytetyön tekemisessä yleisiä, ammattikorkeakoulujen yhteisiä eettisiä ohjeita ja hyvän tieteellisen käytännön prosessia. Tieteellistä tutkimusta voidaan pitää luotettavana ja eettisesti hyväksyttävä vain silloin, kun sen tekemisessä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön edellytyksiä. Tieto hankitaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä käyttäen ja niihin viitataan asianmukaisella tavalla. Tutkimuksessa tulee noudattaa myös rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta kirjoittamisessa, tutkimustulosten tallentamisessa ja arvioimisessa. Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu myös huomioida tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK] 2012, 6-7).

Huolimattomuus tutkimusta tehdessä, tulosten kirjaamisessa, säilyttämisessä ja raportoinnissa ovat merkkejä huonosta tutkijan ammattitaidosta. Ne heikentävät tutkimuksen luotettavuutta ja voivat mitätöidä koko tutkimuksen. Tiedolliset puutteet ja huolimattomuus eivät välttämättä kuitenkaan merkitse sitä, että toiminta olisi tutkimuseettisesti kyseenalaista. Hyvän tieteellisen käytännön loukkaamisen määrittäminen yksiselitteisesti on haastavaa mutta esimerkkien avulla voidaan arvioida, onko toiminta eettisesti vastuutonta. Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset on jaettu kahteen ryhmään, vilppiin ja piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Sen lisäksi, että vilppi ja piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ovat sen vastaista, ne voivat olla myös lainvastaisia tekoja. (TENK 2012, 8.)

3 VELKAANTUMISEEN JOHTAVIA SYITÄ

Takuusäätiön asiantuntija Henri Hölttä (2018) mainitsi sähköpostitse antamassaan haastattelussa, että käytännössä nuorilla aikuisilla velkaantumisen syyt ovat samoja, kuin keillä tahansa muillakin velkaantuneilla, mutta todennäköisemmin heidän velkaantumisensa voi johtua nuoruuden kokemattomuudesta oman talouden hallinnassa. Hölttä mainitsi myös yleisimpinä muina velkaantumiseen johtaneina syinä pienituloisuuden ja elämäntilanteiden muutokset sekä riippuvuusongelmat. Luottojen ja velaksi elämisen helppous voi ajaa ongelmiin sellaisia nuoria, jotka eivät välttämättä muuten olisi velkaantuneet.

Erilaiset osamaksumahdollisuudet ja pikalainojen suosio kasvaa nuorten keskuudessa hurjaa vauhtia ja jatkuva luottoa antavien rahalaitosten esilläolo mediassa houkuttelee nuoria ottamaan niin sanottua helppoa rahaa. Nuorten velkaantumisesta on vaikeaa saada todellista kokonaiskuvaa, koska lainan myöntäjä on usein jokin muu taho, kuin pankki ja tästä syystä laina jää perinteisen tilastoinnin ulkopuolelle. (Mustonen 2017.)

3.1 Kodin merkitys

Varhaislapsuudessa opitaan asenteita ja suhtautumista rahaan ja kehitys kuluttajaksi alkaa kouluikäisenä. Kotona opituilla arkisilla kulutusvalinnoilla ja taloustaidoilla on vaikutusta lasten asennoitumiseen rahankäytössä myöhemmin ja tähän vanhempien tulisi kiinnittää huomiota. Keskustelu nuorten kanssa talouteen liittyvistä asioista ja käytännön harjoittelusta ovat kaiken perusta. (Kuluttajaliitto 2018 a.) Kulutustutkimuksen (2012) mukaan vanhempien antama tuki ja opastus talousasioissa sekä ostopäätöksiin osallistuminen ja nuorten mukaan ottaminen arkeen liittyvissä talousasioissa koetaan myönteiseksi. Nuoret mainitsivat myös tutkimuksessa merkittävimmiksi talouden osaamisen kehittämisen lähteiksi kodin, koulun sekä median. (Luukkanen & Raijas 2012.) Velkaneuvoja haastateltaessa kävi ilmi, että nuoret eivät välttämättä ole tietoisia siitä, mistä elämisen peruskustannukset muodostuvat. Nuorten aikuisten itsenäistyessä kustannukset tulevat joillekin nuorista yllätyksenä.

Nuoren aikuisen elämässä oman talouden perustaminen on merkittävä käännekohta ja siirtymävaihe, kun vastuu omasta taloudesta ja siihen liittyvistä päätöksistä siirtyy hänelle itselleen (Majamaa & Rantala 2017). Uusi elämänvaihe voi sisältää riskejä, jos nuorella aikuisella ei ole keinoja selviytyä taloudellisesti tai häneltä puuttuu riittävä tukiverkosto uuden tilanteen edessä. Suomessa keskimääräisenä itsenäistymisen ikänä pidetään 19 –vuoden ikää. Itsenäistymisen aika on nuoren aikuisen elämässä suurta muutoksen aikaa ja elämänvaihetta leimaa usein epävakaisuus, oman identiteetin tutkiskelu sekä elämänvalintoihin liittyvien mahdollisuuksien tutkiminen ja kokeileminen. (Peura-Kapanen 2014.)

Nuoren itsenäistyttyä tulisi kuitenkin, niin nuoren itsensä, kuin vanhempienkin ymmärtää, että nuori ei voi välttämättä pitää yllä samanlaista elintasoa, kuin vanhempien luona asuessaan, vaikka kävisikin töissä. Itsenäisesti asuvan menot lisääntyvät pienistä asumiseen liittyvistä kustannuksista, joita ei ole vanhempien luona asuessa tarvinnut maksaa. Elintasoa pyritään pitämään yllä käyttämällä kulutusluottoja ja luoton käyttäminen on joskus huoletonta, kun sen takaisinmaksu siintää jossakin tulevaisuudessa. (Lehtinen & Peura-Kapanen 2005, 113-114.) Velkaneuvojien mielestä vanhempien velvollisuus olisi tuoda esille elämisen todelliset kustannukset ja näin valmistella itsenäistyvää nuorta. Vanhempien mahdollisilla taloudellisilla vaikeuksilla ei ole tarkoitus stressata nuorta, vaan opastaa tulojen ja menojen yhteen sovittamisesta ja varoittaa velaksi elämisen seurauksista.

3.2 Köyhyys ja pienituloisuus

Köyhyys määritteenä jaetaan kahteen kategoriaan, absoluuttiseen köyhyyteen sekä suhteelliseen köyhyyteen. Ravinnon, vaatetuksen ja asumisen vähimmäisedellytysten jäädessä täyttymättä tarkoittaa se absoluuttista- eli äärimmäistä köyhyyttä. Absoluuttista köyhyyttä esiintyy yleisimmin kehitysmaissa. Suhteellisen köyhyyden määrittely tarkoittaa yksittäisen henkilön tai ryhmän selkeää huono-osaisuutta verrattuna muun väestön keskimääräiseen elintasoon. Suh-

teellisessä köyhydessä elävät joutuvat taistelemaan elääkseen tai saavuttaakseen normaalia elämää ja kyetäkseen osallistumaan yhteiskunnan taloudellisiin, sosiaalisiin sekä kulttuurillisiin toimiin. Köyhyyttä voidaan mitata myös ihmisten kokemusten perusteella. (EAPN, European Anti Poverty Network, 2018.)

Suomessa köyhyys ymmärretään suhteellisena köyhyytenä ja köyhyysraja tähän on, kun tulot ovat alle 60% keskimääräisestä kotitalouksien tulotasosta. Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimassa toimenpideohjelmassa köyhyyttä ja syrjäytymistä voidaan ehkäistä sekä vahvistamalla henkilöiden osallisuutta, että työkykyä, vähentämällä työttömyyttä ja köyhyyttä, sekä huolehtimalla sosiaaliturvasta ja peruspalveluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö [STM] 2018 a.)

Sosiaali- ja terveysministeriö kiteyttää köyhyyden sekä syrjäytymisen aiheuttavan ihmisille inhimillistä kärsimystä, eriarvoisuutta sekä terveyseroja. Suomessa köyhyys on yleistynyt ja pelkän sosiaaliturvan varassa elävien riski ajautua köyhyyteen on kasvanut. (STM, 2018 a.) Velkaneuvojen haastatteluissa yhtenä keskeisenä syynä velkaneuvonnan asiakkuuteen nousi esille pienituloisuus ja riittämätön sosiaaliturva. Yksi syy nuorten pienituloisuuteen on heille tarjottavat osa-aikatyöt tai jopa ”nollatunti työsopimukset”. Tulot ovat niin pienet, että niillä hädin tuskin kattaa peruselämisen kustannukset, puhumattakaan muista niin sanotuista ylimääräisistä elämisen kustannuksista. Tämä tilanne johtaa herkästi harkitsemattomaan pienlainojen nostamiseen.

Juho Saaren Helsingin Sanomien kanssa yhteistyössä tekemässä suuressa köyhyysselvityksessä (6/2015) eri puolueille esitettiin kysymys; Onko köyhyys ihmisen omaa syytä? Puolueet ovat pääsääntöisesti sitä mieltä, että köyhyys on niin monimuotoinen käsite, että sitä ei voi pelkästään perustella ihmisestä itsestään johtuvista syistä, vaan myös sillä, että Suomessa on liian helppo elää sosiaaliturvalla. Yksi puolue kiteyttää asian mielestämme varsin todenmukaisesti

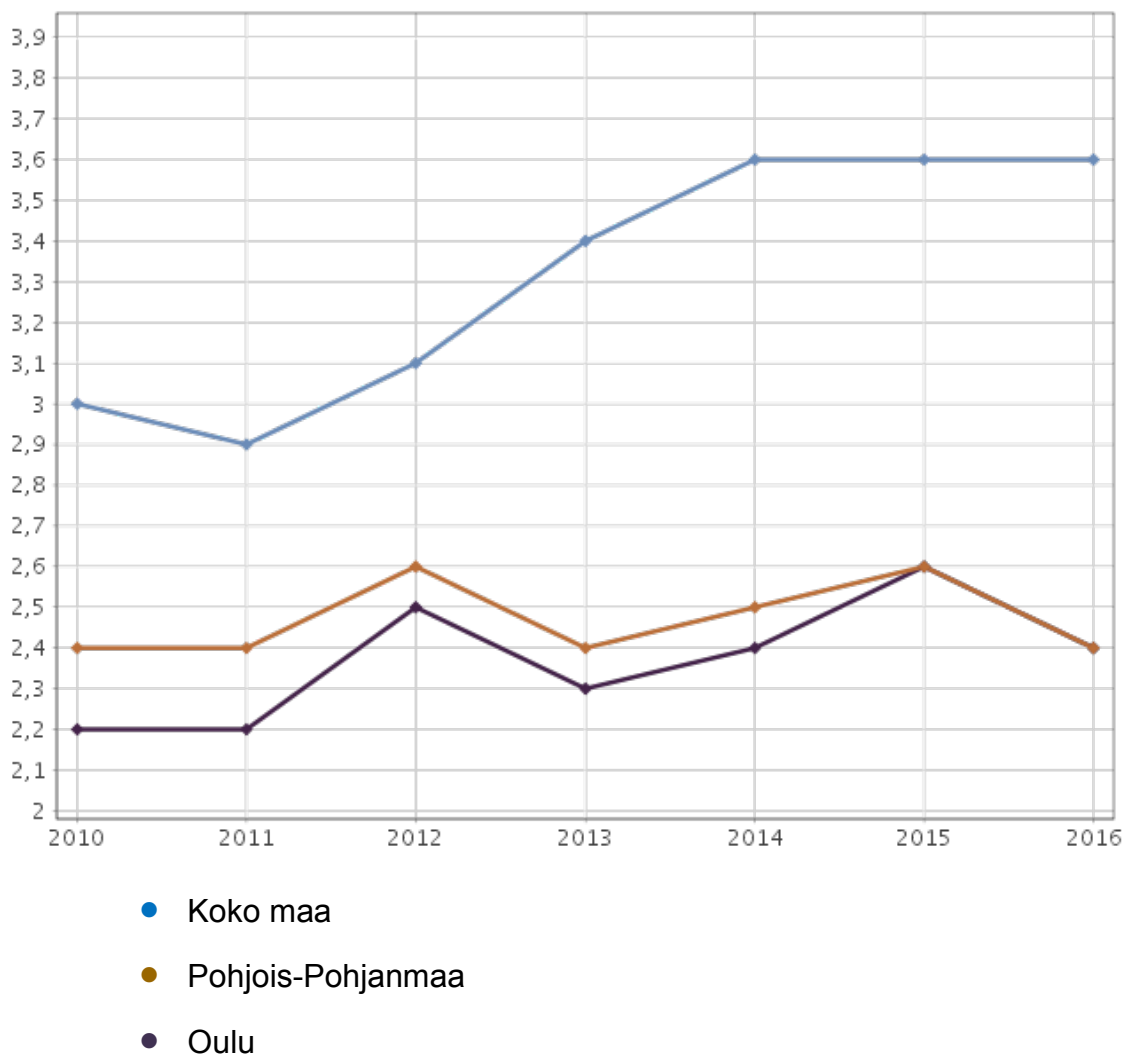
“Suurin riski köyhyydelle on syntyä köyhien, kouluttamattomien vanhempien lapseksi. Myös pitkäaikaissairaus ja -työttömyys altistavat

köyhyydelle. Köyhyys on yhtä vähän ihmisen oma syy kuin vauraanseen perheeseen syntyminen on ihmisen oma ansio.” (Saari 2017, 10.)

Niemelä (2007) on tutkinut Suomalaisten köyhyyden syitä koskevia mielipiteitä. Köyhyyteen johtavista syistä on käyty keskustelua yhtä kauan, kuin yhteiskunnassamme on ollut köyhiä. Teoreettisesti köyhyyden syyt voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri näkökulmaan: yksilöllinen, rakenteellinen ja fatalistinen. Yksilöllinen näkökulma korostaa yksilöllisiä tekijöitä, kuten yksilön omaa käyttäytymistä, moraalialia, älykkyyttä ja huonoja elämäntapoja. Rakenteellinen näkökulma lähtee taas yksilön ulkopuolisista tekijöistä. Tämän näkökulman mukaan köyhät ovat yhteiskunnassa epäedullisessa asemassa sosiaalisessa hierarkiassa ja näin köyhyys olisi tulosta rakenteellisista tekijöistä. Koulutusmahdollisuudet ovat puutteelliset ja palkat ovat matalia. Fatalistisen näkökulman mukaan köyhyys on tulosta kohtalosta, sellaisista tekijöistä kuin sairaudesta tai huonosta onnesta, joihin ei itse ole voinut vaikuttaa. Tutkimustulokset osoittivat, että selkeä enemmistö väestöstä pitää köyhyyden syinä rakenteellisia ja fatalistisia tekijöitä. Etenkin työmarkkinoihin liittyvät rakenteelliset syyt nähdään syynä köyhyydelle. Myös Blomberg, Kallio & Kroll (2010) tekemä tutkimus osoittaa, että köyhyyden nähdään olevan seurausta rakenteellisista syistä. Tulos on kuitenkin tutkijoiden mielestä ristiriitainen, sillä Pohjoismaissa juuri rakenteet pitäisi olla kunnossa laajan hyvinvointivaltion vuoksi ja syitä köyhyydelle pitäisi etsiä jostakin muualta. Tutkimuksessa käsitellään sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä köyhyyden syistä Pohjoismaissa.

Ristiriitaista näkemystä voi osittain selittää se, että Pohjoismaissa sosiaalityön asiakkaiksi tullaan vasta silloin, kun ensisijainen universaali ja ansiosidonnainen turvaverkko on jostakin syystä pettänyt. Tästä näkökulmasta katsottuna tutkimuksen tulos tuntuu loogiselta. Pohjoismaissa on jonkin verran eroja näkemyksistä, jotka köyhyyttä aiheuttavat. Ruotsalaisten ja norjalaisten näkemykset olivat hyvin samankaltaiset. Tanskassa taas sosiaalityöntekijät ajattelevat köyhyyden johtuvan enemmänkin kohtalosta. Suomessa sosiaalityöntekijät näkevät köyhyyden syynä yksilölliset syyt vahvemmin kuin muut Pohjoismaiden sosiaalityöntekijät. (Blomberg, Kallio & Kroll 2010, 597-598.)

Suonio, Kainulainen, Gävert, Väisänen & Saari (2017) ovat kyselytutkimuksellaan kartoittaneet sosiaalialan työntekijöiden näkemyksiä viimesijaisen sosiaaliturvan asiakkuuksien pitkittymistä selittäviä tekijöitä. Kaaviosta 1. on todettavissa, että toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden nuorten aikuisten määrä on Suomessa kasvanut vuodesta 2010 lähtien. Oulussa toimeentulotuen pitkäaikaisien asiakkaiden määrä on ollut jatkuvassa nousussa vuoden 2013 jälkeen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen (2018 b) mukaan nuorten pitkittynyttä toimeentulotuen saantia voi selittää kasautuvilla ongelmilla, kuten vaikeuksilla saada ensisijaisia etuuksia, kalliilla asumiskustannuksilla, terveysongelmilla ja mahdollisilla kasautuneella sosiaalisella huono-osaisuudella. Osittain syyt johtuvat myös sosiaaliturvajärjestelmän rakenteellisista ongelmista, eivätkä aina välttämättä nuorten omista henkilökohtaisista valinnoista.

Kuvio 1. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat (Sotkanet.fi)

Suonio ym. (2017) tutkimuksessa selvitettiin, mistä syistä ihmiset päätyvät pitkäaikaisesti sosiaaliturvan varaan, miten he selviytyvät omassa elämäntilanteessaan, kuinka tukitoimet ovat edesauttaneet selviytymistä sekä mitkä tekijät pidentävät asiakkuuden kestoa. Jopa kahdessa kolmasosasta vastauksista kävi ilmi, että viimesijaista sosiaalietuutta haettiin köyhyyden vuoksi, kun elämän hallinnassa oli erilaisia ongelmia. Myös erilaisista syistä johtuva ylivelkaantuminen oli yleinen syy hakea sosiaaliturvaa. Velkaantuneet, avun tarpeessa olevat henkilöt olivat itse aktiivisia hakemaan apua omaan tilanteeseen. Avun hakemista kuitenkin hankaloittaa epätietoisuus siitä, mistä apua lähtisi hakemaan.

3.3 Ylisukupolvisuus

Huono- osaisuuden ylisukupolvisuudella tarkoitetaan vanhempien hyvinvoinnin ongelmien jatkumista heidän lapsilleen. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden ketju muodostuu mm. geneettisten, biologisten, psykososiaalisten sekä sosioekonomisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta, jolloin perheen vaikeudet joillakin elämänalueilla heijastuvat lasten hyvinvointiin myöhemmin elämässä. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus ei ole vain yksittäisten perheiden ongelma, vaan kyse on laajemmasta sosiaalisesta ongelmasta, johon vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät. (Terveystieteiden tutkimuskeskus [THL] 2016.)

Useilla tutkimuksilla on todennettu, että perhetaustat ovat yhteydessä yksilön myöhempään hyvinvointiin. Lapsuuden perheessä kuormittavilla tekijöillä voi olla kauaskantoisia seurauksia, mutta on myös suojaavia tekijöitä, joiden avulla voidaan välttää ongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Perheitä voi kohdata monenlaiset vaikeudet, jotka vaikuttavat heidän lastensa myöhäisemmän elämän hyvinvointiin. Väestötutkimuksen mukaan yleisimpiä aikuisena kohdattuja lapsuuden perheen vaikeuksia ovat muun muassa pitkät taloudelliset vaikeudet sekä päihdeongelmat. Yksittäisten ongelmien hetkellinen kohtaaminen elämässä ei yleensä johda vakaviin tai laajoihin hyvinvoinnin ongelmiin tai syrjäytymiseen,

mutta ongelmat voivat kasaantua ja esim. mielenterveyden ongelmiin usein liittyy myös taloudellisia vaikeuksia. (THL 2016.)

Lapsuuden perheen elinolojen on havaittu vaikuttavan yksilön myöhäisempään laajempaan hyvinvointiin, mutta ei tiedetä, kuinka pitkälle tämä yhteys välittyy kunkin yksilön elämänkulussa. Lapsuuden kodin elinolojen haasteet ja vaikeudet voivat vaikuttaa lapsen tai nuoren elämään joko suoraan tai välillisesti tekijöiden kautta. Vanhempien matala koulutustaso sekä heikko sosioekonominen asema määrittelevät usein myös perheen lapsille matalaa koulutustasoa aikuisuudessa. Nämä tekijät heijastavat myös lasten mielenterveyden ja toimeentulon vaikeuksiin myöhemmin elämässä. Köyhyys ja siitä johtuvat seuraukset siirtyvätkin usein sukupolvelta toiselle ja tämän vuoksi ne myös heijastuvat lasten myöhempään elämään. Toimeentulovaikeudet aiheuttavat vanhemmille epävarmuutta arjessa selviytymisestä, ahdistusta sekä masennusta, jotka heijastuvat mahdollisesti lasten elämässä myös muilla elämänalueilla. Vaikka lapsuuden elinolot ovat yhteydessä yksilön myöhempien elämänvaiheiden kehittymiseen, on kuitenkin huomattava, että tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisen hyvinvointi ei määräydy ennalta lapsuuden kodin olosuhteiden perusteella. (THL 2016.) Ylisukupolvisuus näkyy velkaneuvojien mukaan myös heidän asiakaskunnassa, asiakkaita on tavattu jopa kolmessa sukupolvessa.

Vauhkonen, Kallio & Erola (2017) ovat tutkineet sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta Suomessa. Tutkimuksessa on mitattu sitä, välittyykö vanhempien sosiaalinen huono-osaisuus lapsille heidän koulupudokkuuden kautta vai onko vanhempien eri huono-osaisuuksilla suorat ja itsenäiset vaikutukset lasten vastaaviin huono-osaisuuksiin heidän omassa aikuisuudessaan. Tutkimuksessa mitattiin vanhempien huono-osaisuutta kolmella eri indikaattorilla, jotka olivat koulupudokkuus, työttömyys ja toimeentulotuen asiakkuus. Tutkimus osoittaa, että vakavimmat ylisukupolviset vaikutukset ovat vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotukiasiakkuudella. Toimeentulotuen asiakkaana olleiden lapset turvautuvat usein toimeentulotukeen myös opiskellessa tai työssä ollessaankin. Vanhempien koulupudokkuuden on todettu ennustavan enemmän lasten koulupudokkuutta, kuin muuta huono-osaisuutta. Tämä voi selittyä sillä, että huono-osaisilla vanhemmilla on puutteelliset kulttuuriset resurssit, joka estävät tukemasta

lasten opiskelua. Lisäksi vanhemmilta voi välittyä lapsille sellaisia arvoja ja asenteita sekä ajattelu- ja käytösmalleja, jotka eivät tue opiskelua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita yksiselitteisesti sitä, että se johtaisi työttömyyteen tai toimeentulotuki asiakkuuteen. Myös vanhempien työttömyys ennustaa enemmän lasten työttömyyttä, kuin muuta huono-osaisuutta. On todennäköistä, että työttömien lapsista tulee myös työttömiä, riippumatta siitä, onko heillä toisen asteen tutkintoa vai ei. Tämä voi selittyä sillä, että työttömien lapset eivät koe työttömyyttä yhtä leimavana, kuin muut, eivätkä he myöskään koe sitä suurena uhkana elämänlaadulle nuorena aikuisuudessa.

3.4 Kulutusyhteiskunta ja sosiaalinen paine

Eläminen on muuttunut yhä enemmän lainapainotteisemmaksi nuorilla aikuisilla. Kuluttaminen on yhä luottokeskeisempää, mutta myös esimerkiksi opintoihin nuoret joutuvat ottamaan lainaa ja säästäminen pitkällä tähtäimellä on nykyään harvinaista nuorten keskuudessa. Kuluttaminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen väline, keino rakentaa identiteettiä ja elämäntapaa. Maksuvaikeuksien lisääntyminen ei ole pelkästään luottoyhteiskunnan aiheuttamaa, vaan köyhyys ja pienituloisuus ovat kasvaneet nuorten aikuisten keskuudessa. Nuoret eivät osaa suhteuttaa menojaan käytettävissä oleviin tuloihin. Nuorten aikuisten köyhyyttä ja velkaantumista selittää osaltaan myös korkeat asumiskustannukset ja sosiaalietuuksien alhainen taso suhteessa tuloihin. (Majamaa & Rantala 2016, 4-6.)

Peura-Kapasen ja Raijaksen Kuluttajatutkimuskeskukselle tekemässä Kuluttajien taloudellinen osaaminen 2000- luvulla -raportissa (2009) todetaan kotitalouksien velkaantuneen huomattavasti, johon ovat osaltaan vaikuttaneet korkojen laskusuhdanne, jolloin asuntolainojen määrät nousivat reilusti. Kuluttajien ylivelkaantuminen johtuu usein kulutusluottojen tarjonnan ja kysynnän kasvusta, jossa ovat myös mukana yleistyneet pikavipit. Raportti tuo esille, että suomalaiseen yhteiskuntaan on syntynyt taloudellista eriarvoistumista, jossa vaurastuneiden talouksien rinnalle on muodostunut huomattava joukko pienituloisia ja toimeentulo-ongelmista kärsiviä. Yhteiskuntamme taloudellinen toimintaympäristö laajenee sekä monimutkaistuu jatkuvasti, mikä tietää kuluttajilta vaaditun taloudellisen

osaamisensa jatkuvaa päivittämistä sekä suurempaa vastuuta omien taloudellisten velvoitteiden hoitamisesta ja välttymistä ylivelkaantumiselta. Nopeasti kasvava velkaantuminen koskettaa eri tavalla eri elämänvaiheissa olevia, mutta raportin mukaan korkein velkaantumisaste oli nuorilla aikuisilla 24-35-vuotiailla. Nuoret aikuiset kuuluvat riskiryhmään muun muassa siksi, että katkonaisten työsuhteiden tuoman taloudellisen epävakauden vuoksi tarvittaisiin muuttuvien olosuhteiden hallintaa sekä epävarmuuden sietämistä, joka juuri nuorilta puuttuu. Heiltä puuttuu pitkäjänteisen taloudellisen suunnittelun taito ja tahto. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 2,8-10.)

Nuorten ylivelkaantuminen on näkyvä ja todellinen ongelma yhteiskunnassamme. Nuorten aikuisten rahataloutta kuvaa hyvin se, että eletään vain nykymomentissa ja alhaisten tulojen vuoksi kaikki tulot menevät kulutukseen eikä säästämisen mahdollisuutta ole. Maksuongelmia heille aiheuttavat ylikuluttava elämäntapa, joka voi olla seurausta addiktiivisesta elämäntavasta, esimerkiksi rahapelaamisesta. Luottojen helppo saatavuus, oman talouden huono hallintakyky sekä halu pärjätä tukevat velkaongelmien syntyä. Yksi syy on myös se, että normaalit pankkilainat ovat usein pienituloisten ulottumattomissa, jolloin he joutuvat turvautumaan korkeakorkoisiin luottoihin ja pienituloiset joutuvat rahoittamaan normaalin elämän perustarpeita luotoilla tai pikavipeillä. Tämä kertoo sosiaaliturvan jälkeenyhäneisyydestä. Kulutusyhteiskunnan tuomat vaatimukset määräävät kuluttajien elämää jatkuvasti ja ongelmiin ajaudutaan yllättävissä elämäntilanteissa erilaisten riippuvuuksien vuoksi, sekä holtittomassa kulutuksessa. (Peura-Kapanen & Raijas 2009, 11-13.) Yksi suurimpia ongelmia on rajallisten kulutusresurssien ja rajattoman tarjonnan välinen ristiriita. Jokapäiväiset kulutusnautinnot ovat muuttuneet itsestäänselvyyksiksi ja rutiinikulutukseksi. (Lehtinen & Peura-Kapanen, 2005, 107.)

Nuorten aikuisten kulutukseen vaikuttaa lapsuuden kodin kulutustavat sekä myös kaveripiiristä tulevat kulutusmallit. Joillakin nuorilla on käsitys, että aikuiset käyttävät luottoja arkipäiväiseen elämiseen ja mieltävät sen normaaliksi kulutukseksi. Ennen velkaantumista kulutus on ollut suunnittelematonta ja holtitonta. Ylivelkaantumisen jälkeen nuoret joutuvat pohtimaan jatkuvasti tulevaisuuden toimeentuloa. (Lehtinen & Leskinen 2005, 96.) Edellä mainitut asiat nousivat esille

myös velkaneuvojien haastatteluissa. Suuret markkinavoimat altistavat erilaisille houkutuksille ja on vaikeaa olla tiedostava nuori kuluttaja ja tasapainoilla houkustusten ja järjen välimaastossa. Nuorten keskuudessa pienituloisuus on yleistä eikä ole häpeällistä ottaa erilaisia lainoja esimerkiksi viikonlopun huvitteluihin. Kaveriporukoissa pikavippejä otetaan vuorotellen yhteiseksi hyväksi. Sosiaalinen paine ajaa nuoria harkitsemattomiin tekoihin ja tekojen seurauksia ei ymmärretä. Yhdistelmä nuoren iän, kulutusmahdollisuuksien ja epävakaiden työmarkkinoiden nyky-yhteiskunnassamme on erittäin huono, joka avaa väylän velkaongelmille. Tämä tuli selkeästi esille velkaneuvojien haastatteluissa.

Nuorten aikuisten velkaantumiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa selitystä vaan syitä on useita. Yleistä kuitenkin velkaantuneiden kohdalla on se, että tulot ovat menoihin nähden pienet. Taloudellista epätasapainoa yritetään tasoittaa rahoittamalla ostoksia muilla keinoin, kuin omalla varallisuudella. Myös tieto esimerkiksi laskujen maksamatta jättämisestä on puutteellista eikä seurauksia osata ajatella. Oman talouden kokonaisuuskuvan hahmottaminen on ongelmallista. Etenkin pieni tuloiset nuoret aikuiset eivät suunnittele omaa rahankäyttöä, koska he kokevat, ettei niin pienen rahasumman käyttämisestä edes tarvitse suunnitella. (Lehtinen & Peura-Kapanen 2005, 107, 113-114.) Teemahaastattelussamme keskeisimpinä ylivelkaantumisen syinä nousi esille harkitsematon rahan käyttö ja puutteelliset talouden hallintataidot. Yhtenä suurena velkaantumista aiheuttavana tekijänä oli pienlainat ja osamaksut. Esimerkiksi osamaksulla ostettuja hankintoja saattoi olla useita ja niiden yhteissummaksi oli saattanut kertyä useita satoja euroja kuukaudessa.

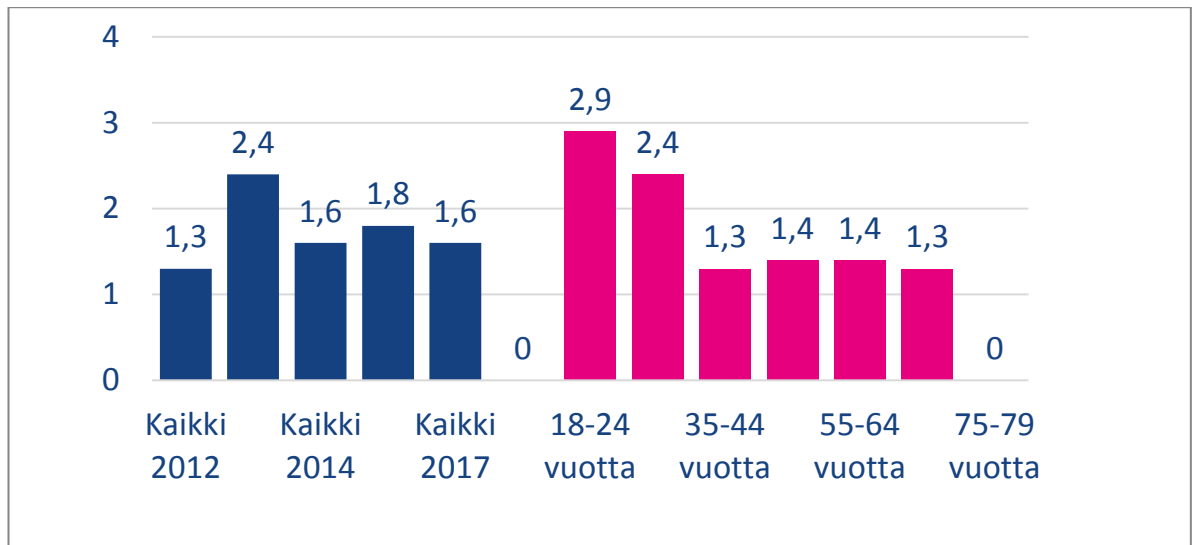
3.5 Pienlainat

Pienlainoille ei ole olemassa virallista ja selkeää määritelmää. Pienlaina käsittää usein erityyppisiä luottoja, jotka ovat summaltaan pienehköjä ja laina-ajaltaan lyhyitä luottoja. Vakuudettomuus, pienehkö lainasumma, lyhyt laina-aika sekä luoton hakeminen internetin välityksellä ovat tyypillisiä piirteitä pienlainoille. Tässä opinnäytetyössä pienlainoilla tarkoitetaan pikaluottoja, vertaislainoja, luottokortteja ja kulutusluottoja.

Pikaluottoja eli kansankielellä pikavippejä, on myönnetty Suomessa vuodesta 2005 saakka. 2005 - 2010 välisenä aikana pikavippien suosio kasvoi räjähdysmäisesti ja ihmiset ottivat lainaa kätevästi tekstiviestillä. Media oli pikavippi mainoksia pullollaan ja tästä lieneekin alkanut myös monen velkaantuneen nuoren aikuisen ongelmat ja velkakierre. Kun pikavipit yleistyivät, ei niille ollut vielä säädetty laissa tarkempia säädöksiä tai korkokattoa. Ennen 2013 vuoden lakimuutosta pikavippien korot olivat hurjia, jopa 1000 prosenttia. 6.2.2013 voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen alle 2000 euron pikavipin todellinen vuosikorko saa uuden lain mukaan olla enintään viitekorko + 50 prosenttia. Lakimuutos on ehdottomasti asiakkaiden kannalta hyvä, mutta samalla se teki monien yritysten liiketoiminnasta kannattamatonta. Lakiuudistuksen myötä 60 luottoa myöntävää yritystä lopetti toimintansa tai muutti toimintatapaansa. (Financer.com 2018 a.) Lakimuutoksen myötä tuntemattomat yksityishenkilöt alkoivat lainata rahaa toisilleen ja tätä kutsutaan vertaislainatoiminnaksi. Lainoja haetaan digitaalisilta markkinapaikoilta ja niiden kautta lainaa tarvitsevat voivat hakea rahoitusta. (Verohallinto 2018.)

Tilastokeskuksen tilastot osoittavat, että vuoden 2015 ensimmäisen neljänneksen aikana uusia pikavippejä myönnettiin yhteensä 135 804 kappaletta, lähes 26 miljoonalla eurolla. Keskimääräinen pikavippi oli 191 euroa ja takaisinmaksuaika oli keskimäärin 93 päivää. (Tilastokeskus 2015 a.) Kolmannen neljänneksen aikana vuonna 2015 pikavippejä myönnettiin vähemmän (113 258 kappaletta), mutta lähes 87 miljoonalla eurolla. Vaikka pikavippien myönnetty määrä on vähentynyt, lainasummat ovat moninkertaistuneet. Vuoden 2015 kolmannella neljänneksellä keskimääräinen pikavippi oli 765 euroa ja takaisinmaksuaika lähes 140 päivää. (Tilastokeskus 2015 b.) Finanssiala on tutkinut vuonna 2017 kotitalouksien rahankäyttöä. Nuorten aikuisten keskuudessa keskimääräistä enemmän pikaluottoja ovat ottaneet 18-34 -vuotiaat, joilla pikaluottoa oli keskimäärin 2,6 prosenttia (Kuvio 2). (Finanssiala 2017, 22.)

Kyllä -osuudet -% vastaajista vuonna 2017.

Kuvio 2. Pikaluotot viimeisen 12 kuukauden aikana ikävuosittain. (Finanssiala)

Pikavipin nopea ja helppo saatavuus on monelle matala kynnyks ottaa lainaa. Toimeentulotukityössä pikavippivelkaantuminen näyttäytyy varsin usein. Laina summat ovat usein suhteellisen pieniä, muutamista kymmenistä euroista sataan tai kahteen sataan euroon. Pikavippivelka alkaa huomaamatta kertyä, kun muutamien kymppien lainoja otetaan useamman kerran kuukaudessa. Todellinen lainasumma ja oma takaisinmaksukyky hämärtyy ja velkaa ei olekaan mahdollista maksaa seuraavassa kuussa kokonaan pois. Käyttörahat loppuvat ja otetaan ehkä lisää pieni, välttämätön summa pikavippiä. Näin alkaa kertyä velkaa, jonka määrä ylittää oman takaisinmaksukyvyn.

Luottokortti on pankkikortin tapainen kortti, jolla kuluttaja voi maksaa ostoksensa luotolle, eli käytännössä saa ostoksilleen maksuaikaa. Käytännössä se tarkoittaa, että kuluttaja saa luottoa ilman vakuutta ostoksilleen heti, koska luottokortin myöntämisen yhteydessä luottopäätös on asiakkaalle jo tehty. Luottokortilla yleisimmin maksetaan kotitalouksien kuukausittaisia menoja, esimerkiksi ruokaostoksia tai vaatteita, mutta ei ole lainkaan harvinaista hankkia luottokortilla nykyään kodinkoneita tai matkoja. Yleisimmät Suomessa kuluttajien käytössä olevat luottokortit ovat Visa, Master Card, American Express ja Diners Club. Kansainvälisten luottokorttien lisäksi on olemassa eri kauppaketjuilla omia luottokortteja, jolloin kortti yhdistetään pääsääntöisesti kanta-asiakaskorttiin. (Luottokortti-fakta.fi 2016.)

Luottokorttia luonnehditaan helpoksi ratkaisuksi tehdä ostoksia, jos tilillä ei ole rahaa. Luottokortin todetaan tarjoavan joustavuutta taloudenhoitoon, jonka avulla voi kustantaa yllättäviä menoja. Luottokortilla tehdyille ostoksille saadaan maksuaikaa ja velkaa ei yleensä tarvitse maksaa kaikkia kerralla pois, vaan kortin haltija saa maksaa velan osissa pidemmällä maksuajalla. Tällöin luottokorttiyhtiö alkaa veloittamaan korkoa tehdystä velan summasta, joka riippuu luottokortin ehtoista. Yleensä korko kasvaa, jos lyhennyksen maksu viivästyy. Kuluttajan tehdessä ostoksia luottokortilla hän tavallaan todistaa olevansa luottokelpoinen henkilö. Luottokortti on turvallinen ja kätevä maksutapa vain oikein käytettynä, joten sen käytössä on käytettävä tervettä järkeä, harkintaa sekä tutustuttava tarkoin sen ehtoihin. (Luottokorttifakta.fi 2016.) Luottokorttivelkaantumisen vaara piileekin juuri siinä, kun velkaa ei tarvitse maksaa kerralla pois. Velkaa on helppo venyttää maksettavaksi usealle kuukaudelle ja moni ennättää tehdä luottokortti ostoja lisää, ennekuin on saanut maksettua pois aikaisemman luoton. Näin luoton määrä hiljalleen kasvaa, vaikka sitä lyhentäisikin pienen summan joka kuukausi.

Anna-Riitta Lehtisen ja Liisa Peura-Kapasen (2005) kirjoittamasta artikkelista käy ilmi, että nuoret aikuiset ottavat kulutusluottoa ylläpitämään elintasoja. Kulutusluoton ottaminen on helppoa ja nopeaa. Kaikki eivät kuitenkaan ymmärrä ajatella luoton todellista hintaa. Kulutusluotto termillä ihmisille tarjotaan erilaisia luottoja, kuten pikaluotot, korttiluotot ja osamaksut (Minilex 2018). Kun luottoa lyhentää erissä, voi maksuvaihtoehto aluksi tuntua edulliselta, jos huomion kiinnittää pelkästään kuukausikorkoon tai kuukausilyhennysten määrään. Todelliset vuosikoro-rot ovat kuitenkin erittäin korkeita ja asiakkailta peritään sen lisäksi usein tilinhoitomaksuja ja muita kuluja. Kuluttajaluottoja myöntävät pankit sekä luottokortti- ja rahoitusyhtiöt. Myös monilla yrityksillä on mahdollisuus tarjota asiakkailleen sopimusta luotolla maksusta. (Kuluttajaliitto 2018 a.) Esimerkiksi elinkeinoharjoittaja voi myöntää kuluttajalle luottoja lainana tai maksunlykkäyksenä. (Kuluttajaliitto 2018 b).

3.6 Osamaksut

Osamaksu on maksutapa, jossa ostettu tuote maksetaan useassa erässä, eli käytännössä se on käteismaksun vastakohta. Osamaksu kuuluu luottokauppaan ja tuotteen lopullinen hinta on usein kalliimpi kuin käteisellä ostettaessa. (Kuluttajaliitto 2018 a.) Osamaksu on kuluttajalle helppo vaihtoehto hankkia erityisesti jotain kalliimpaa, esim. auto tai kodinelektroniikkaa. Harkitsematta ei kuitenkaan kannata lähteä hankkimaan ostoksia osamaksulla, vaan on viisasta tutustua kyseiseen rahoitusvaihtoehtoon. Ostaja saa ostamansa tuotteen käyttöönsä heti valitessaan maksutavaksi osamaksun, joten kyseessä on laina, jonka hoidettuaan ostaja saa vasta tuotteelleen täyden omistusoikeuden. Ostaja voi valita miten pitkän osamaksusopimuksen hän haluaa tai pystyy tekemään ja yleensä sen voi valita joko 6 - 36 kuukauden väliltä. Jos asiakas ei kykene maksamaan ostamaansa tuotetta ja osamaksut myöhästyvät merkittävästi on myyjällä oikeus vaatia tuote takaisin. (Financer.com 2018 b.)

Osamaksu mahdollisuus voi kuulostaa hyvältä vaihtoehdolta silloin, kun säännölliset tulot eivät riitä tuotteen käteisostoon. Osa kaupoista mainostaa mahdollisuutta maksaa tuote korottomalla osamaksulla. Osamaksulla maksamiseen kuitenkin yleensä kuuluu muitakin kuluja (korko ja käsittelymaksut), kuin pelkkä ostohinta ja nämä voivat nostaa tuotteen hintaa merkittävästi. Aina ennen ostopäätöstä on tärkeää laskea osamaksusta syntyvä kokonaishinta, jotta se ei muodostu kohtuuttoman suureksi lisäkulujen johdosta. Jos kauppasumma on sama, kuin osamaksulla maksaessa, osamaksu on tällöin kannattava valinta. Tärkein tekijä, mikä kuluttajan kannattaa tarkastaa osamaksusopimusta tehdessä on tuleva todellinen vuosikorko, jonka avulla verrataan tuotteen tulevaa hintaan todelliseen hintaan. (Financer.com 2018 b.)

Osamaksukauppaa tehdessä maksajan ajatus tuotteen todellisesta hinnasta helposti hämärtyy. Kun kuukausittainen maksettava summa on riittävän pieni, sen ei koeta rasittavan taloutta ja herkemmin tehdään uusi osamaksukauppa jostakin toisesta tuotteesta. Joillekin voi kertyä useita pieniä osamaksuja, joiden yhteenlaskettu summa kuukaudessa ylittää maksukyvyyn ja aiheuttaa sen, että kuukau-

sieriä alkaa hiljalleen jäädä maksamatta. Tässä mielestämme korostuu myös ihmisten malttamattomuus. Osamaksukauppa antaa mahdollisuuden tehdä kallitakin ostoksia ja saa tuotteen tuntumaan halvemmalta. Velkaantumisen ehkäisemiseksi tulisi kuitenkin maltaa maksaa yksi tuote loppuun, ennen kuin hankkii maksettavakseen seuraavaa.

3.7 Rahapelaaminen

Haastateltavien velkaneuvojien puheista nousi selkeästi esille myös rahapelaamisen merkitys nuorten ylivelkaantumisessa. Suurimmalle osalle rahapelaajista pelaaminen ei tuota ongelmia, mutta silloin kun se vie liikaa aikaa tai rahaa voidaan alkaa puhua ongelmapelaamisesta, eli pelaaminen vaikuttaa kielteisesti elämään. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen teettämän väestötutkimuksen perusteella 2015 suomalaisista yli 565 000 pelaa rahapelejä riskitasolla ja rahapeli-ongelma on arvioilta 124 000 suomalaisella. (Pelitaito.fi 2018.) Ehkäisevän päihdetyön EHYT ry:n ja Arpa projektin (2015-2017) tuottaman selvityksen mukaan ongelmarahapelaaminen vaikuttaa pelaajan elämän lisäksi hänen läheisiin, joita selvityksen mukaan voi olla jopa 800 000, joten ongelma on nähtävä kansanterveydellisenä huolenaiheena. Ongelmarahapelaamisen tuottamat haittavaikutukset ulottuvan yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla ja ovat sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia. (Smoleij, Karjalainen & Jaakkola, 2015, 10.) Velkaneuvojien haastatteluista ongelman laajuus oli myös tulkittavissa. Liiallisen pelaamisen tuottamat taloudelliset haitat olivat selkeät, jotka aiheuttivat osalle nuorista aikuisista ylivelkaantumista, sosiaalisia haittoja, muun muassa syrjäytymisen ystäväpiiristä tai perhe-elämästä. Taloudellisten haittojen lisäksi liiallinen pelaaminen tuotti myös mielenterveyden ongelmia.

Pelaamiseen käytetty rahamäärä on selvässä yhteydessä haittojen kehittymiseen pelaajalla, mutta riskipelaamisen mittarina se on hankala, koska ihmisen varallisuus sekä kyky kestää ja hallita taloudellisia tappiota ovat henkilökohtaisia ominaisuuksia. Riskipelaajat (27€) käyttävät selvityksen mukaan kuitenkin lähes kolminkertaisen summan rahaa pelaamiseen, kuin maltilliset (11€) pelaajat vii-

koittain. (Smoleij ym. 2015, 68.) Nopeatempoiset pelit, joissa voiton heti uudelleen pelaaminen on mahdollista nostaa riskiä rahapeliongelmiin ilmenemiseen ja tämänkaltaiset pelit (muun muassa Nettipelit, kasino) aiheuttavatkin eniten ongelmia pelaajille. Talous voi alkaa horjua pelaamisen takia, koska yleensä pelaaja yrittää saada hävityt rahat takaisin lisää pelaamalla. Liiallinen pelaaminen altistaa rahan lainaamiseen läheisiltä sekä pikavippien ottoon. Pelaaja voi näin ollen velkaantua paljonkin paikatessaan talouttaan tai pelaamistaan velkarahalla. Rahapeliin pelaaminen voi pahimmillaan viedä yksilöltä tai perheeltä kaikki yhteiset rahat. (Pelitaito.fi 2018.)

Pelaamista voi olla vaikea lopettaa, vaikka se vie liikaa aikaa ja rahaa sekä ongelmapelaaminen voi syntyä pikkuhiljaa ja huomaamatta. Rahapeliongelmat ovat erilaisia eri ihmisillä ja pelaamisen määrällä ei ole niinkään vaikutusta, vaan sillä, miten pelaaminen vaikuttaa pelaajan elämään. Rungas pelaaminen aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Usein peliongelmiin kärsivä henkilö päätyy lainaamaan rahaa tai pelaa laskuihin tarvitsemiaan varoja. Rahan lainaamiset ja velkaantuminen aiheuttaa pelaajalle syyllisyyttä, pahaa oloa sekä häpeää. Tämän vuoksi myös ongelma usein salataan. On tärkeää ymmärtää, että pelaaminen johtaa helposti rahavaikeuksiin sekä pahaan velkaantumiseen. (Komu, 2012. 5-14) Ongelmalliseen rahapelaamiseen liittyviä tunnusmerkkejä talouden hallinnan kannalta ovat muun muassa; suhtautuminen rahan muuttuu, liiallinen rahan lainaaminen läheisiltä tai tavaroiden panttaaminen, pikavippien tai erilaisten kulutusluottojen vuoksi velkaantuminen. (Pelitaito.fi 2018.)

4 VELKAANTUMISEN AIHEUTTAMAT SEURAUKSET

Velkaantumisen yksi yleisimmistä seurauksista on ylivelkaantuminen ja sille ei ole yhtä yksiselitteistä ja tarkkaa määritelmää. Ylivelkaantumisella viitataan tilanteeseen, jossa henkilölle ei jää riittävästi rahaa veloista selviämiseen välttämättömien menojen jälkeen, eikä hänellä ole riittävästi omaisuutta velkojen kuittamiseen. (Pollari 2015.) Ylivelkaantumista ei myöskään voida mitata yhdellä tapaa, vaan se riippuu aina henkilön tilanteesta, kuinka paljon hänellä on kuukaudessa säännöllisiä menoja sekä kuinka paljon on erilaisia lainoja maksettavana peilattuna tuloihin. Henkilöä voidaan pitää ylivelkaantuneena, jos hänellä lainojen ja perusmenojen jälkeen ei jää niin sanottua turvamarginaalia. Tässä voidaan pitää nyrkkisääntönä, että perusmenojen sekä lainojen maksun jälkeen jää mahdollisten korkojen nousuun ja yllättäviin menoihin vielä varaa. (Pankkiasiat.fi 2016.) Ylivelkaantumista on mitattu myös subjektiivisten kokemusten kautta, jolloin henkilö arvioi itse, onko hänen henkilökohtainen tai kotitalouden velkojen määrä ylittänyt selviytymisrajan. Hallinnollisen määritelmän mukaan henkilöä voidaan pitää ylivelkaantuneena silloin, kun hänellä on kolme maksuhäiriömerkintää tai kaksi viranomaisen vahvistamaa häiriömerkintää. (Blomgren, Maunula & Hiilamo 2014, 245-246.)

Ylivelkaantuminen ja maksuhäiriömerkinnän saaminen vaikuttaa velkaantuneen elämään monella eri tavalla. Ulosoton viedessä tuloista suuren osan, ylivelkaantuneisuus ja ulosoton alaisena oleminen on tutkimusten mukaan vaikuttanut myös esimerkiksi haluttomuuteen pyrkiä työmarkkinoille, harmaantalouden työsuhteiden suosimiseen, moraalin löystymiseen sekä veronkiertoon. Sen lisäksi, että luottokelpoisuuden menetys vaikeuttaa tavanomaista kulutusta, vuokra-asunnon saamista ja työllistymistä, on sillä todettu olevan myös terveyttä heikentäviä vaikutuksia. Jokapäiväisen selviytymisen hankaluuden lisäksi stressiä aiheuttaa itse velkataakka, erityisesti silloin, kun velkataakka näyttäisi olevan elinikäinen ja velkasumma kasvaa korkojen kertymisen myötä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että ylivelkaantuneilla on erityisesti mielenterveyden ongelmia ja psykososiaaliseen stressiin viittaavia oireita ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Taloudellinen niukkuus vaikuttaa päätöksentekokykyyn ja elämänvalintoihin.

Niukkuuden keskellä eläessä on keskityttävä välittömän toimeentulon hankkimiseen, joka voi altistaa tekemään ratkaisuja, jotka ovat pitkällä tähtäimellä haitallisia. (Blomgren ym. 2014, 247-248.)

J. Mustosen kirjoittamassa artikkelissa Nuoret yhä velkaantuneempia- tiedämme siitä aivan liian vähän (Aktia Talouden aika 2017) todetaan, että yhä useampi nuori aikuinen on velkaantunut ja uusien erilaisten maksutapojen sekä pikalainojen suosio on kasvanut nuorten aikuisten keskuudessa. Silloin, kun lainan tai luoton myöntäjä on jokin muu kuin perinteinen pankki tai luottolaitos ja velat jakautuvat useampaan muotoon useiden eri toimijoiden kesken, jäävät lainat pois tilastointien ulkopuolelle ja velkaantumisen kokonaiskuvaa on vaikea hahmottaa. Kulutusluottojen osuudet kokonaisveloissa ovat lisääntyneet nuorten keskuudessa ja pikavipit ovat suosituimpia 18-24- vuotiaiden keskuudessa. Nuorilla oman talouden tuntemus on heikkoa, jolloin kokonaiskuvan arviointi on hankalampaa, toteaa Mustonen (2017).

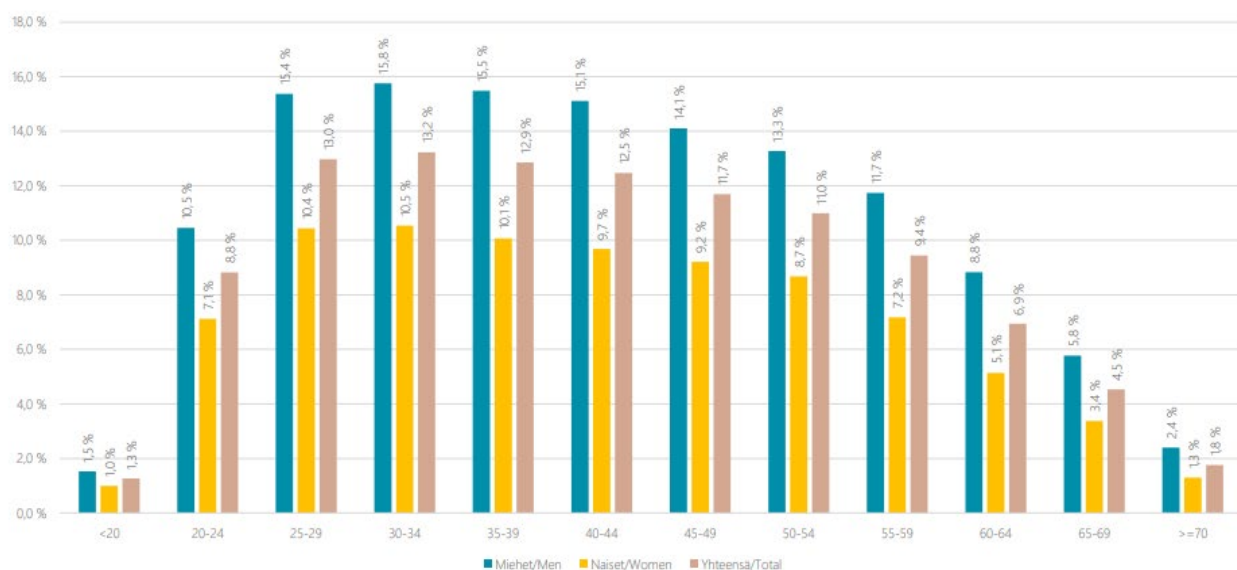
Ylivelkaantumisen seurauksena saadut maksuhäiriömerkinnät ovat yhteiskunnallisesti vakava asia, mutta vaikuttavat luonnollisesti merkinnän saaneen henkilön arkeen eniten. Moni arkinen asia hankaloituu ja maksuhäiriön lonkerot ovat harmillisen laajat. Suomen Asiakastieto on listannut erilaisia asioita, mihin voimassa oleva maksuhäiriömerkintä vaikuttaa henkilön arjessa ja elämässä. Asunnon vuokraaminen voi olla hyvin hankalaa, jos maksuhäiriömerkintä löytyy. Sähkösovimuksen hankkiminen on työlästä, koska yhtiö voi edellyttää etukäteismaksuja ennen sopimuksen tekoa. Erilaisten vakuutusten saaminen vaikeutuu huomattavasti, koska yhtiöt voivat vaatia vakuuden maksua ennen vakuutuksen antoa tai vakuutusyhtiöstä riippuen vakuutuksen saaminen voi olla jopa täysin mahdotonta. Työn saaminen voi myös hankaloitua, koska työnantajalla on oikeus tarkastaa työnhakijan luottotiedot, jos esimerkiksi työssä käsitellään rahaa tai tehdään talouteen liittyviä päätöksiä. Lisäksi yrityksen vastuuhenkilön aseman saaminen edellyttää luottokelpoisuutta. Pankkilainan saaminen vaikeutuu huomattavasti ja pankit eivät yleensä myönnä pankki- tai luottokorttia henkilölle, jolta löytyy maksuhäiriömerkintä. (Sinelampi 2017.)

4.1 Maksuhäiriömerkintä ja luottotiedot

Yritykset tarkistavat henkilöiden luottotiedot yleensä ennen sopimusten tekoa ja esimerkiksi pankkilainan saamiseen vaikuttaa maksuhäiriömerkinnän vakavuus ja tilanteen kokonaiskuva. (Kuluttajaliitto, 2018 c.) Maksuhäiriömerkintöjä kertyy yleensä useita, joillakin jopa satoja. Ulosottoon joutuminen kertoo maksukyvyyn selkeästä romahtamisesta ja tällaisten kuluttajien velkaantumisen pysäyttäminen, veloista selviäminen ja selviämisen tukeminen on pitkä, useita vuosia kestävä prosessi. (Peura-Kapanen, Aalto, Lehtinen & Järvinen 2016, 18.) Miesten maksuhäiriöt kaikissa ikäluokissa ovat yleisempiä kuin naisten. Selkeää selitystä tälle ei ole olemassa (Kuvio 3). Osasyynä miesten maksuhäiriöiden suurempaan määrään kuitenkin arvellaan olevan se, että miehet ovat naisia useammin työttömiä eivätkä ole saaneet koulutuspaikkaa (Mustonen 2017).

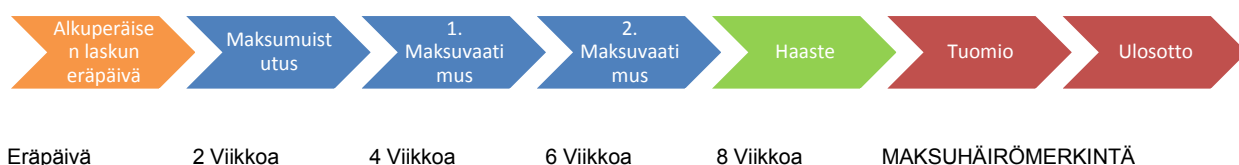
Kuviosta 3 voi todeta, että selvä nousu maksuhäiriö merkinnöissä vuonna 2018 on tapahtunut 20 ikävuoden jälkeen. Majamaa & Rantala (2017) toteavat tutkimuksessaan, että naisten velkaongelmat ovat miesten velkaongelmia yleisempiä. Nuorten aikuisten velkaongelmissa velkomustuomioita annetaan eniten pikavippeihin, vuokriin, telepalveluihin ja luottokorttivelkoihin liittyen (Peura-Kapanen, ym. 2016, 18 ; Majamaa & Rantala 2017). Tulevaisuudessa nuorten aikuisten korkealla velkaantumisasteella voi olla yllättäviä seurauksia, esimerkiksi asuntolainojen ja muiden luottojen saaminen vaikeutuu. Samalla he lisäävät omaa riskiään joutua velkakierteeseen. (Mustonen 2017.)

Maksuhäiriöisten henkilöiden osuus eri ikäluokissa 30.9.2018
Share of persons with payment defaults in age categories 30.9.2018

Kuvio 3. Maksuhäiriöisten henkilöiden osuus eri ikäluokissa. (Suomen Asiakastieto Oy.)

Pitkittyneet maksuhäiriöt aiheuttavat merkinnän luottotietoihin. Merkinnän luottotietoihin saa, kun tuomioistuimen päätöksellä tai ulosottoviranomaisen toimituksella on todettu maksujen laiminlyönti. Ennen merkinnän saamista maksu on ollut yleensä maksamatta 6-8 kuukautta ja maksamattomasta laskusta on tullut useita perintäkirjeitä. (Blomgren, Maunula & Hiilamo 2014, 246.) Kuviossa 4. on esitetty aikajanan muodossa maksuhäiriömerkinnän kehittyminen alkuperäisestä erään-tyneestä laskusta.

Kuvio 4. Aikajana maksuhäiriömerkinnän kehittymiseen.

Luottotietolain 11.5.2007/527 mukaan luottotiedot ovat tietoja, jotka kertovat tarkastajalle henkilön tai yrityksen maksukyvyistä tai maksuhalukkuudesta (1:3.1§)

Luottotietorekisterissä maksuhäiriömerkinnät pysyvät yleensä 2-4 - vuotta, riippuen merkinnän tyypistä sekä siitä, tuleeko tuona aikana mahdollisesti lisää merkintöjä. Henkilöstölaissa on säädetty omien luottotietojen tarkastamisesta ja Suomessa luottotietojen tarkistus onnistuu hyvin luottotietoyhtiöiden (Asiakastieto, Bisnode) kautta. Luottotietolaissa määritellään tarkasti luottotietoihin sekä niiden käsittelyyn liittyvät toimintaohjeet. (Suomen perintätoimisto, 2018.)

Nuorten aikuisten pienituloisuuden ja ylivelkaantumisen lisääntymisen myötä Suomessa tulisi ymmärtää paremmin sosiaalisen pienlainatoiminnan hyödyntäminen sosiaalisen ja taloudellisen elämän edistämiseksi. Nykyään yhteiskunnassamme voittoa tavoittelemattomien sosiaalisten luottojen tarjoaminen on ainoastaan kuntakohtaista sekä Takuusäätiön varassa. Usein niille, joilla on heikkomaksukyky, jää rahoituksen tarpeessa vaihtoehtoiksi ainoastaan korkeakorkoiset ja –kuluiset luotot. Nuorille tulisi yhteiskunnassamme tarjota myös mahdollisuus päästä kohtuuhintaisille rahoitusmarkkinoille ja suunnata nuorille tarkoitettuja sosiaalisen luototuksen palveluita, joilla voidaan tukea heidän toimeentuloaan sekä ehkäistä ylivelkaantumista. (Autio, Hölttä, Kujanpää, Lindberg & Näsmän, 2017. 4-5.)

4.2 Yhteiskunnasta syrjäytyminen

Syrjäytymiselle ei ole olemassa yhtä selkeää ja kaikkien hyväksymää määritelmää. Yleisellä tasolla syrjäytyminen on kuitenkin määritelty yksilön, perheiden tai yhteisöjen ajautumisena yhteiskunnan tavanomaisen elämäntavan tai elintason ulkopuolelle. Syrjäytymisestä puhuttaessa keskiössä on usein köyhyys ja siihen liittyvät tekijät. Tällöin syrjäytymistä pidetään taloudellisten resurssien puutteesta johtuvana kyvyttömyytenä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Merkittävimmän syrjäytymiselle altistavat läheissuhteiden puute sekä työmarkkinoilta syrjäytyminen. Ongelmat koulussa altistavat työttömyydelle, joka kasvattaa riskiä nuoren aikuisen köyhyydelle sekä perhe- ja päihdeongelmille, jolloin huono-osaisuus kasautuu samoille nuorille muodostaen syrjäytymiskierteen. (Lehtonen & Kallunki 2013, 129-131.)

Syrjäytymisen syinä on myös todettu olevan koti- ja perhetausta, ylivelkaantuminen sekä yhteiskunnan asettamat paineet ja odotukset, jotka ovat nyky maailmassa suuret. Näillä syillä voi olla merkitystä siihen, ketkä nuorista tippuvat yhteiskunnan ulkopuolelle. Jos merkittävä määrä nuoria jää ilman koulutusta ja ajautuu työelämän ulkopuolelle, tulevaisuudessa se aiheuttaa haasteita työvoiman suhteen, kun suuret ikäluokat eläköityvät. (Nurmi 2011, 28.) Velkaneuvojien kertoman mukaan ylivelkaantuneet nuoret ovat usein alhaisesti koulutettuja tai kokonaan ilman ammatillista koulutusta, mikä on yksi syy pienituloisuuteen ja tämä taas on johtanut ylivelkaantumiseen.

Kouluttautumattomalla nuorella on riski joutua ulosottoon, jonka myötä motivaatio työllistymiselle on heikko. Ylivelkaantumisen myötä nuorelle kasaantuu myös muita ongelmia, jotka aiheuttavat syrjäytymistä sekä vaikeuttavat nuoren elämänhallintaa. (Aaltonen 2015.) Syrjäytyminen voidaan nähdä elämänhallintaan liittyvinä ongelmina, erilaisista arjen tilanteista selviämiseen liittyvinä toimintakyvyn puutteina. Syrjäytymiskehitykseen vaikuttavat aina ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan kuuluvia tekijöitä. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvia tekijöitä ovat muun muassa sosiaalinen tausta, koulumenestys, työmarkkinoille sijoittuminen ja ongelmien kasaantuminen. Sisäiseen elämänhallintaan kuuluu nuoren aikuisen minäkäsitys. (Lehtonen & Kallunki 2013, 129-131.)

Aaltonen, Berg & Ikäheimo (2015) toteavat Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä, että nuorten syrjäytyminen on yhteiskunnallisesti haastava ongelma, koska syrjäytymisen tuomat kustannukset ovat huomattavan korkeat. Pitkäaikaisella syrjäytymisellä on yhteys suuriin kustannuksiin, koska palveluiden tarve kroonisesti syrjäytyneillä on suurempaa. Julkaisussa ei kuitenkaan väitetä, että syrjäytyminen aiheuttaa suuria kustannuksia, koska syrjäytyneet sairastavat ja sairastavat syrjäytyvät ja näin ollen syy-seuraussuhdetta ei voida täysin todistaa. Positiivisena asiana velkaneuvojien haastatteluissa kävi ilmi, että osa nuorista havahtuu itse velkatilanteeseensa ja heillä on halu päästä elämässä eteenpäin ja sen vuoksi he ovat hakeutuneet velkajärjestelyiden piiriin.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Haastatteluiden keskeiset tulokset

Tutkimustuloksista kävi ilmi keskeisimmät asiat liittyen tutkimusongelmaan. Lomakehaastatteluiden vastausmäärä jäi odotettua pienemmäksi, mutta tutkimusmenetelmä huomioon ottaen vastausten määrä oli riittävä. Kyselyyn oli vastattu lyhyesti ja osittain puutteellisesti ja tutkimustulosten kannalta olisi ollut rikastuttavampaa, että velkaneuvonnan asiakkaillekin olisi ollut mahdollista toteuttaa teemahaastattelut. Velkaneuvojen teemahaastattelut olivat antoisia ja niiden kautta saimme laajaa näkemystä oululaisten nuorten aikuisten ylivelkaantumisesta. Haastatteluiden tulosten perusteella nuorten aikuisten ja velkaneuvojen näkemykset ylivelkaantumisen syistä ja sen aiheuttamista seurauksista olivat hyvin samankaltaiset. Keskeiset tulokset on kerätty taulukkoon 1.

Taulukko 1. Kokoomataulukko tutkimuksen keskeisistä tuloksista

Haastattelukysymykset	Velkaneuvojen näkemys	Velkaneuvonnan asiakkaiden näkemys
Syitä ylivelkaantumiseen ja velkaneuvonnan asiakkuuteen	Pikavipit, kulutusluotot, osamaksukaupat, rahapeelaaminen, alhaiset tulot, ylisukupolvisuus, sosiaalinen paine, markkinavoimat, velkamäärien kasvu, ylivelkaantumisen ja avuntarpeen tunnistaminen	Pikavipit, kulutusluotot, luoton maksaminen luotolla, päihde ongelmat, avun tarpeen tunnistaminen
Ylivelkaantumisen vaikutukset arjessa	Luottotietojen menettäminen, josta seuraa vaikeuksia mm. asunnon hankinta, puhelinliittymät, sopimusasiat (sähkösojimus, kotivakuutus, pankkilainat), ahdistus, työpaikan saaminen vaikeutuu	Asunnon saaminen vaikeaa, luottotietojen menettäminen, stressi, osamaksukauppojen vaikeus
Ovatko palvelut riittävät	Kyllä, mutta resurssipula vaikeuttaa palveluihin pääsyä	Kyllä
Nuorten velkaneuvonnan kehittämistarpeita	Resurssien lisääminen, palvelut näkyvämmäksi, nuorille uusia palvelukavania, ennaltaehkäisy	Palvelut näkyvämmäksi

	korostaminen ja taloustai- tojen lisääminen (koulu- tuspoliittika)	
--	--	--

Haastattelu tulosten perusteella nuorten oman näkemyksen mukaan keskeisenä syynä velkaneuvonnan asiakkuuteen oli liiallinen lainojen nostaminen ja pikavippikierteeseen joutuminen, päihderiippuvuus sekä kokemus tuen tarpeesta velkojen järjestelyssä. Edellä mainittujen syiden lisäksi velkaneuvojien kertoman mukaan syinä nuorten aikuisten ylivelkaantumiseen ovat nuori ikä, puutteelliset talous- ja rahankäyttötaidot sekä harkitsematon kulutus, rahapeliongelmat, rikostausta, pienituloisuus tai tulojen epäsäännöllisyys, kodin merkitys ja ylisukupolvisuus. Nuorilla aikuisilla taloudelliset vaikeudet ovat yleisempiä muihin ikäryhmiin verrattuna ja runsas tai harkitsematon velanotto kasvattaa selvästi riskiä taloudellisiin ongelmiin.

Ylivelkaantumisen vaikutus nuorten arjessa näyttäytyy monella eri tavalla. Maksuhäiriömerkinnän myötä menetetyt luottotiedot vaikeuttavat muun muassa vuokra-asunnon saamista, työllistymistä aloille, joissa käsitellään eri tavoin rahaa ja sopimusasiat, esimerkiksi vakuutusten saaminen hankaloituu. Hankintojen rahoittaminen lainarahalla on vaikeaa ja opiskelijat eivät usein saa opintolainaa pankista, vaikka Kela myöntäisikin valtionlainantakauksen. Haastatteluissa ilmeni, että ylivelkaantuminen vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin aiheuttaen jatkuvaa stressiä ja ahdistusta olemassa olevista veloista sekä pelkoa lisävelkaantumisesta. Häpeän tunne usein estää ylivelkaantumisen myöntämistä läheisille ja velkaneuvontaan hakeudutaan vasta asian kriisiytyttyä.

Nuoret olivat tyytyväisiä palvelun laatuun, mutta palveluiden saatavuutta tulisi parantaa sekä velkaneuvonnan palvelut tulisi olla näkyvämmiin esillä. Palvelut olivat nuorten näkökulmasta selkeitä ja suoraviivaisia sekä velkaneuvojien ammattitaitoon luotettiin. Velkaneuvojien mielestä resurssipula näkyy palvelujen piiriin pääsemisessä, esimerkiksi jonotusaika velkaneuvojan vastaanotolle koettiin kohtuuttoman pitkänä. Henri Hölttä (2018) Takuusäätiöltä kertoi, että Takuusäätiön palvelut ovat matalan kynnyksen palveluita, joita saa anonyymisti puhelimitse ja chatin avulla. Hölttä pitää tärkeänä, että nuoria tulisi tavoitella heitä puhuttelevilla keinoilla, kuten sähköisten kanavien kautta. Tosin moni nuori kaipaa edelleen

konkreettista apua myös kasvokkain. Nuorten raha-asioiden ja velkojen selvittelyn palveluita tulisi järjestää moniammatillisen yhteistyön avulla nimenomaan siellä, missä nuoret liikkuvat ja missä ammattilaiset kohtaavat nuoria.

Velkaneuvojien mielestä palvelukanavissa olisi kehittämisen tarvetta ja velkaneuvojat toivoivatkin, että etenkin matalankynnyksen palveluita pystyttäisiin tulevaisuudessa lisäämään. Yhtenä kehittämistarpeena esille tuli ajatus nuorille suunnatusta palvelusivustosta, jonne olisi koottuna tietoa ylivelkaantumisen vaikutuksista sekä ylivelkaantuneille suunnatuista palveluista ja tietoa siitä, miten nuori voi itse järjestellä velka-asioita. Palveluiden tulisi saavuttaa nuoret riittävän varhaisessa vaiheessa ja palvelut tulisi kohdentaa ongelmien ratkomisesta ongelmien ennaltaehkäisyyn (Höltkä 2018). Toisena kehittämistarpeena velkaneuvojat korostivat koulutuspoliittista näkökulmaa talouden hallinnan opetuksessa. Talouden hallinnan perustaitojen opettamista tulisi sisällyttää entistä enemmän peruskoulujen opetussuunnitelmaan. Velkatermistön ymmärtäminen on nuorille haastavaa ja sen avaaminen kansankielisesti nuorille olisi tärkeää (Höltkä 2018).

5.2 Velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemyksiä velkaantumisen syistä

Tässä alaluvussa käsittelemme velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemyksiä velkaantumisen syistä. Aiheet on käsitelty teemoittain, joita on pohjustettu teoreettisesta viitekehyksestä nousseilla pääkohdilla. Olemme koonneet tekstiin myös suoria lainauksia velkaneuvojien haastatteluista sekä velkaneuvonnan asiakkaiden lomakekyselyistä.

Viitekehyksessä käytettyjen tutkimusten mukaan kodilla on suuri merkitys nuorten taloustaitojen kehittämisessä, jossa vanhemmat omalla esimerkillään näyttää itsenäistyvälle nuorelle oikeaa tai väärää suuntaa hoitaa raha-asioita. Kotoa saadut hyvätkin neuvot oman talouden hoitamiseen voivat kääntyä pääläelleen nuoren omien huonojen valintojen seurauksena. Tutkimukset ovat myös osoittaneet,

että perhetaustat ovat yhteydessä yksilön myöhempään hyvinvointiin. Kodinmerkitys nousi esille myös velkaneuvojille tekemissämme haastatteluissa.

Velkaneuvojien näkemyksiä kodin merkityksestä velkaantumisessa:

”Nykyään kun on tavallaan aika pienilapsiset perheet ja molemmat vanhemmat käy töissä tai näin, niin lapsen tarpeisiin ja mielitekoihin pystytään lähtee mukaan. Eliikkä ei oo tullu tavallaan lapselle niinku käsitystä siitä rahan käytöstä, arvosta ja merkityksestä. Tarpeet tavallaan niinku jatkuu ja ne mieliteot jatkuu ku on lentäny pesästä pois.”

”Sitte varmasti tosiaanki neki vanhemmat, joilla sitä taustaa on jo itsellään, niin ne resurssit ees opettaa tai neuvoa omia lapsia talouden hallinnassa on aika puutteelliset.”

”Niinku kun kotona on vaan liruutellut hanasta vettä, eikä koskaan kukaan ole sanonut, että se maksaa. Ihan siis tämmösiä arkipäivän juttuja tulee, että voi taivas. Mun mielestä se kuuluu vanhemmille, tai aika paljonki kuuluu vanhemmille.”

Suomessa köyhyyden tiedetään yleistyneen ja pelkän sosiaaliturvan varassa elävien riski ajautua köyhyyteen on kasvanut. Velkaneuvojien mukaan tulot ovat monilla niin pienet, että ne hädin tuskin kattavat edes peruselämisen kustannukset, joka johtaa herkästi pienlainojen nostamiseen. Köyhyystutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisten kokemukset köyhyyden syistä ovat usein rakenteellisia. Rakenteellisella köyhyydellä tarkoitetaan ulkoisista tekijöistä johtuvaa köyhyyttä, kuten esimerkiksi puutteellisista koulutus mahdollisuuksista ja matalista palkoista. Toimeentulotuki asiakkaiden määrä on tilastotietojen mukaan kasvanut vuodesta 2010 lähtien ja pitkittyntä toimeentulotuen saantia on selitetty muun muassa vaikeuksilla saada ensisijaisia etuuksia, kalliilla asumiskustannuksilla, terveysongelmilla ja mahdollisilla kasautuneilla sosiaalisilla ongelmilla.

Velkaneuvonnan asiakkaan näkemys pienituloisuuden vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Nuorempana olen ottanut olosuhteiden pakosta pikavippejä.”

Velkaneuvojien näkemyksiä köyhyyden ja pienituloisuuden vaikutuksista velkaantumiseen:

”Moni aattelee, että sitten kun mä oon töissä, niin pystyn sen kaks sataa tai satasen maksamaan kuukaudessa, mutta ei se niin yksinkertaista ole pienistä tuloista.”

”Sitku on ne osa-aikatyöt... On ne pienet tulot.”

”Mutta onneksi suurin osa on kumminki nuorista silleen motivoitunut, että haluaa opiskella, hankkia ehkä oppisopimuksen kautta ammatin ja siten hoitaa velka-asiat ja työllistyä. Se ei nyt ihan lamaannuta täysin, koska sehän on sitten se kolikon toinen puoli, ettei halua mennä töihin, kun ulosotto vie sen ja sen verran, sitten ei jää elämiseen ja sitten joutuu toimeentuloluukulle ja sehän aiheuttaa ahdistusta tietenkin.”

Aikaisemmin tekstissämme on mainittu, että lapsuuden perheessä kuormittavilla tekijöillä voi olla kauaskantoisia seurauksia, mutta on myös suojaavia tekijöitä, joiden avulla voidaan välttää ongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Väestötutkimuksen mukaan yleisimpiä aikuisena kohdattuja lapsuuden perheen vaikeuksia on muun muassa taloudelliset ongelmat. Köyhyys ja siitä johtuvat seuraukset siirtyvät myös usein sukupolvelta toiselle. Tämä näkyi myös velkaneuvonnassa, jossa velkaneuvojien mukaan on varsin usein asiakkaina vanhemmat ja myöhemmin myös heidän lapsensa. Vanhemmilta voi välittyä lapsille sellaisiakin arvoja ja asenteita sekä ajattelu- ja käytösmalleja, jotka eivät tue itsenäistä selviytymistä.

Velkaneuvojien näkemyksiä ylisukupolvisuuden vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Tosiaan joillakin nuorilla sitten huomaa, että se on ikävä kyllä jo toisen polven velkaantumista, että vanhemmat on ollu meillä asiakkaana ja sitten tuleekin lapset. Toivottavasti tämä trendi ei pysyis, että se on periytyvää tämä velkaantuminen mutta jostakinhan ne mallit ehkä näkyy sen rahan käytön suhteen.”

”Ikävä sanoa, mutta jos vanhemmat ovat velkajärjestelyssä, niillä olis ne raha-asiat hukassa, niin nyt tulee sitten lapsetkin hakemaan samasta perheestä, että on samalla tavalla ne raha-asiat hukassa. Et se menee sukupolvelta toiselle, et missä vaiheessa sen pystyis katkasemaan? Niitä alkaa olemaan jo, et isovanhemmat, vanhemmat ja lapset.”

”Sais sellasta talouden hallinnan jotakin tuonne opetussuunnitelmaan. Että se lähtis jo viimeistään sieltä seiskaluokalta, niin siinä vois olla yks semmonen nurkka, missä vois kääntyä toiseen suuntaan, kun missä ne vanhemmat on ehkä ollu. Siinä se ylisukupolvisuus saatais katkaistua.”

Kuluttaminen on sosiaalisen vuorovaikutuksen väline ja keino rakentaa identiteettiä ja elämäntapaa. Nuorten aikuisten elämä on muuttunut yhä enemmän lainapainotteisemmaksi. Kuluttaminen on yhä luottokeskeisempää ja nuoret eivät osaa suhteuttaa tuloja ja menoja keskenään. Yhteiskuntamme taloudellinen toimintaympäristö laajenee, joka heijastuu kuluttajille taloudellisen osaamisen jatkuvana päivittämisenä ja suurempana vastuun ottamisena oman taloudellisen tilanteen hallinnassa. Nuorten aikuisten kulutukseen vaikuttaa myös kaveripiiristä tulevat kulutus- ja käyttäytymismallit, joka kävi myös ilmi velkaneuvonnan asiakkaan vastauksesta kysymykseen ”Miksi olet velkaneuvonnan asiakas?”

Velkaneuvonnan asiakkaan näkemys sosiaalisen paineen vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Velkaannuin nuorena päihderiippuvuuden takia, oli sellaset piirit... Olen päässyt irti päihteistä ja olen laittamassa asiat kuntoon.”

Velkaneuvojien näkemyksiä kulutusyhteiskunnan ja sosiaalisen paineen vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Kavereiden yllytys saattaa johtaa siihen, että kaikki ottaa vuorotellen pikavippejä, joita voi sitten käyttää huvitukseen ja kulutukseen ja myöhemmin sitten ajattelee, että mitä tyhmyyksiä tuli tehtyä. Eli se velkaantumisen helppous on tämän päivän ongelma.”

”Nää markkinavoimat... Haasteellista sitte olla semmonen tiedostava nuori kuluttaja”

”Tulee ehkä sellainen tapa, että kuluttaminen on se oikea tapa ja jos ei oo rahaa, niin otetaan sitten mistä sitä helpoiten saa.”

Tutkimusten mukaan nuorten aikuisten keskuudessa keskimääräistä enemmän pikaluottoja ovat ottaneet 18-34 -vuotiaat. Lainoja haetaan digitaalisilta markkinoilta ja niiden kautta voidaan hakea erilaisia rahoituksia. Pikavippien nopea ja helppo saatavuus on monelle matala kynnyksellä ottaa lainaa ja tämä velkaantumiseen johtava syy nousi esille sekä velkaneuvojien että asiakkaiden haastattelussa. Tutkimusten mukaan lainasummat ovat suhteellisen pieniä, mutta niitä voi olla useita päällekkäisiä. Velkaa alkaa kertyä, jolloin oma takaisinmaksukyky ylittyy.

Velkaneuvonnan asiakkaan näkemys pienlainojen vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Nostin liikaa lainoja ja ajattelu nostaa lisää, jotta saisi vanhat maksettua.”

Velkaneuvojien näkemyksiä pienlainojen vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Pyöritetään velkaa velalla ja luullaan, että se on se oikea keino, vaikka se ei oo.”

”Monilla nuorilla ei ole käsitystä mikä on pankki ja mikä on nää pikavippifirmat. Jos ne sanoo vaikka jonku virolaisen pikavippifirman, ne luulee että se on joku oikee pankki.”

”Pikavippifirmat hakee semmosia kiertoteitä kiertää uutta lainsäädäntöä, että luodaan vertaislainat ynnä muuta, joita ei sitten kosketa korkokatot ynnä muut tämän tyyppiset. Ihmiset löytää kyllä ihan hirveesti ulkomaita myöten lainantarjoajia. Se on ollu oleellinen osa jo pitemmän aikaa.”

Osamaksu on kuluttajalle helppo vaihtoehto hankkia erityisesti jotakin kalliimpaa, esim. auto tai kodinelektroniikkaa ja se saa usein tuntumaan tuotteen edullisemmalta. Velkaneuvojien mukaan osamaksulla ostaminen aiheuttaa ongelmia silloin, kun useita osamaksuja kasaantuu päällekkäin. Osamaksu mahdollisuus voi kuulostaa hyvältä vaihtoehdolta silloin, kun säännölliset tulot eivät riitä tuotteen käteisostoon ja osamaksua pidetäänkin käteismaksun vastakohtana. Osamaksukauppaan kuuluu muitakin kuluja, jotka usein jäävät huomioimatta ja ne voivat nostaa tuotteen hintaa merkittävästi.

Velkaneuvojan näkemys osamaksukaupan vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Puhelinlaitteita hankitaan osamaksukaupoilla, kun niitä pitää saada parin vuoden välein aina uusia. Sitten niitä entisten puhelinten osamaksuja vielä pyörii siellä ja nyt kun tulee uus puhelin ja taas kahen vuoden päästä seuraava, niin nää kaikki kerryttää.”

Suurimmalle osalle rahapelaajista pelaaminen ei tuota ongelmia, mutta silloin kun se vie liikaa aikaa tai rahaa, voidaan alkaa puhua ongelmapelaamisesta. Liiallisen pelaamisen tuomat taloudelliset haitat ovat selkeät ja velkaneuvojien mukaan aiheuttavat osalle nuorista aikuisista ylivelkaantumista, sosiaalisia haittoja, muun muassa syrjäytymistä ja mielenterveyden ongelmia. Tutkimusten mukaan nopea-tempoiset pelit, joissa voiton heti uudelleen pelaaminen on mahdollista, aiheuttaa eniten ongelmia pelaajille.

Velkaneuvojien näkemyksiä rahapelaamisen vaikutuksesta velkaantumiseen:

”Nythän on oltu ihmeissään, kun on ollut niin sanotusti hyvätulaisia, että pitäis tulla niillä tuloilla toimeen mutta miksi ei tulla. Mutta kyllähän sieltä sitten aina paljastuu niitä syitä, että se on just se pelaaminen.”

”Nettipelaaminen on nuorilla helppoa.”

Opinnäytetyössämme kävi selkeästi ilmi sekä velkaneuvojien että velkaneuvonnan asiakkaiden haastatteluissa, että nuorten aikuisten suurin velkaantumisen syy on pikavipit ja muut pienlainat sekä niiden holtiton ja liiallinen käyttäminen. Haastattelujen perusteella yhtenä selkeänä syynä pikavippien ja pienlainojen käyttämiselle olivat köyhyys, pienituloisuus ja rahapelaaminen. Nuorten aikuisten kohdalla emme saaneet haastatteluissa selvitettyä syytä köyhyydelle tai pienituloisuudelle, koska haastattelut tehtiin lomakekyselyinä ja emme voineet esittää lisäkysymyksiä tai käydä dialogia haastateltavien kanssa. Velkaneuvojien haastatteluissa köyhyyden ja pienituloisuuden syistä syntyi enemmän keskustelua ja yhtenä tekijänä arveltiin olevan kouluttautumattomuus, työttömyys ja kotoa omaksutut mallit. Kotoa omaksutuilla malleilla tarkoitamme sitä, että myös vanhemmat ovat mahdollisesti olleet pienituloisia tai eläneet köyhyysrajalla ja resurssit lapsen ohjaamiseen ja neuvontaan ovat olleet puutteellisia. Toisena ääripäänä nousi esille sellaiset nuorten velkaantumistilanteet, joissa kotona lähtökohdat hyvälle talousosaamiselle olivat olemassa mutta nuori on elänyt niin sanotusti pumpulissa ja ollut tietämätön itsenäisen elämän realiteeteista, mitä se taloudellisesti tarkoittaa.

Nuoren aikuisen itsenäistyttyä huonojen valintojen tekeminen on johtanut loppu viimein velkaantumiskierteeseen. Esimerkiksi hyvää elintasoa on haluttu pitää yllä lapsuuden kodista muuttamisen jälkeenkin. Sosiaalinen paine osallisuuteen kaveripiireissä on ajanut joitakin nuoria aikuisia ottamaan pikavippiä erilaisiin huvituksiin. Velkaneuvojat toivat pikavippien ottamiseen myös sellaisen näkökannan, että pikavippejä otetaan yhdessä kavereiden kesken ja velka koituu vain yhden maksettavaksi, vaikka raha olisikin käytetty yhdessä kavereiden kanssa. Vaikka joidenkin nuorten aikuisten kohdalla talousosaamisen taidot ovat heikot ja on ymmärrettävää, että kokemattomuuden vuoksi nuoret tekevät vääriä valintoja mutta vääristä valinnoista tulisi osata ottaa opiksi, eikä toistaa niitä kerta toisensa jälkeen.

5.3 Velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden näkemyksiä velkaantumisen seurauksista

Tässä alaluvussa käsittelemme velkaantumisen yleisimpiä seurauksia, jotka ovat nousseet esille sekä aikaisemmista tutkimuksista että tekemistämme haastatteluilta. Olemme koonneet teemojen alle velkaneuvojien ja velkaneuvonnan asiakkaiden kommentteja maksuhäiriömerkinnästä ja luottotiedoista sekä yhteiskunnasta syrjäytymisestä.

Velkaantumisen yksi yleisimmistä seurauksista on ylivelkaantuminen. Ylivelkaantuminen ja maksuhäiriömerkinnän saaminen vaikuttaa velkaantuneen elämään monella eri tavalla. Moni arkinen asia hankaloituu, kuten esimerkiksi asunnon vuokraaminen, sähkösopimuksen saaminen, erilaisten vakuutusten sopiminen vaikeutuu sekä töiden saaminen voi olla vaikeaa. Pankkilainan saaminen vaikeutuu huomattavasti, koska pankit eivät yleensä myönnä pankki- tai luottokorttia henkilölle, jolta löytyy maksuhäiriömerkintä. Edellä mainitut asiat nousivat esille hyvin selkeästi etenkin nuorten antamista vastauksista. Aikaisemmat tutkimukset sekä haastattelujen tulokset osoittavat, että ylivelkaantuneilla on erityisesti mielenterveyden ongelmia ja psykososiaaliseen stressiin viittaavia oireita.

Nuorten näkemyksiä maksuhäiriömerkinnän vaikutuksesta elämään:

”Vaikuttaa mm. asunnon saamiseen ja aiheuttaa stressiä.”

”Kokoaikaista stressiä rahan suhteen ja maksamisen.”

”Luottotietojen meneminen -> vuokra-asunnon saanti, osamaksukaupat...”

Velkaneuvojien näkemyksiä maksuhäiriömerkinnän vaikutuksesta elämään:

”Jossakin vaiheessa ei pankit oo myöntäneet tietenkään sitten opintolainaakaan, jos on maksuhäiriömerkintä.”

”Varsinkin pojilla, kun tuota ne alkaa seurustelemaan vakituisesti ja sitten pitäis saada ne luottotiedot kuntoon, jos ne sitten jossain vaiheessa olisi ostamassa asuntoa.”

Huoli nuorten syrjäytymisestä on tänä päivänä suuri. Syrjäytymisen syinä on muun muassa todettu olevan koti- ja perhetausta, ylivelkaantuminen sekä yhteiskunnan asettamat paineet ja odotukset. Tutkimusten mukaan alhaisella koulutustasolla on vaikutusta nuorten syrjäytymiseen sekä velkaantumiseen, joka kävi ilmi myös velkaneuvoja haastateltaessa. Syrjäytymisestä puhuttaessa keskiössä on usein köyhyys ja siihen liittyvät tekijät. Tällöin syrjäytymistä pidetään taloudellisten resurssien puutteesta johtuvana kyvyttömyytenä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Syrjäytymisen kehitykseen vaikuttavat aina ulkoiset ja sisäiset elämänhallintaan kuuluvat tekijät. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluvia tekijöitä ovat muun muassa sosiaalinen tausta, koulumenestys, työmarkkinoille sijoittuminen ja ongelmien kasaantuminen. Sisäiseen elämänhallintaan kuuluu nuoren aikuisen minäkäsitys.

Velkaneuvojan näkemys velkaantumisen vaikutuksesta syrjäytymiseen yhteiskunnasta:

*”Tulee se inhimillinen reaktio, että ei enää auvo posteja ja sitten saat-
taa tulla niinku ahistumista, ynnä muuta tämmöstä, että sitä alkaa
sitten niinkö neljän seinän sisälle jäämään tai tulee semmonen
asenne, että emmää nyt lähe mihinkään töihin, kun se ulosotto vie
kaiken.”*

Velkaantumisen seuraukset olivat hyvin yhtenevät sekä velkaneuvojien että velkaneuvonnan asiakkaiden mielestä. Asiakkaiden näkökulmasta enemmän huolestuttava tekijä oli luottotietojen menettäminen. Nuoret aikuiset kokivat maksuhäiriömerkinnän saamisen elämää erittäin paljon hankaloittavana tekijänä, koska esimerkiksi vuokra-asunnon saaminen on todella haasteellista. Myös velkaneuvojat totesivat haastatteluissa, että maksuhäiriömerkinnän saaminen aiheuttaa haasteita nuoren arjessa ja nuoret pelkäävät luottotietojen menettämistä.

Velkaneuvojat toivat esille luottotietojen menettämisen lisäksi myös yhteiskunnasta syrjäytymisen ja velkaantumisen aiheuttaman ahdistuksen. Velkaneuvojat totesivat, että osa nuorista jättäytyy yhteiskunnan ulkopuolelle velkataakan kasvaessa suureksi. Velkaantumisen annetaan edetä liian pitkälle ja velkaantumisen aiheuttaman ahdistuksen vuoksi apua ei välttämättä kyetä hakemaan ajoissa. Motivaatio töihin menemiselle ulosoton takia on osalla nuorista heikko mutta taas osa on erittäin halukkaita järjestelemään velkojansa ulosoton kautta. Tärkeänä motivaattorina velkojen järjestelylle nähtiin olevan esimerkiksi perheen perustaminen, joka korostui etenkin nuorilla miehillä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Laadullisen tutkimuksen kohdejoukkona oli Oulun velkaneuvonnan kolme velkaneuvojaa sekä velkaneuvonnan asiakkaita, joista viisi vastasi lomakehaastatteluun. Tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää, vaikka tulokset rinnastuvat mielestämme tutkimuksen pohjana käytettyyn teoriaan. Opinnäytetyön myötä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme, vaikka tutkimuksen näyte jäi suppeaksi. Osittain suppeaan näytteeseen vaikutti tutkimuksen rajaaminen ainoastaan nuoriin aikuisiin (18-30 -vuotiaat) ja vastauksien keräämisajanjaksolla velkaneuvonnassa oli kyseiseen ikähaarukkaan kuuluvia asiakkaita vähän. Velkaneuvojat kuitenkin kertoivat, että nuoria asiakkaita on paljon. Lomakehaastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja uskomme senkin osittain vaikuttaneen vastausten määrään.

Opinnäytetyö osoitti yhteneväisiä tekijöitä aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna etenkin ylivelkaantumiseen johtaneiden syiden osalta. Lehtinen & Peura-Kapanen ja Majamaa & Rantala ovat tutkineet 2000 -luvulla paljon nuorten aikuisten ylivelkaantumista ja siihen johtaneita syitä. Useista heidän tekemistään tutkimuksista käy ilmi, että lapsuuden kodin kulutuskäyttäytyminen, pienituloisuus ja nuorten puutteelliset taloustaidot ovat altistavia tekijöitä esimerkiksi pikavippien käytölle ja sen myötä ylivelkaantumiselle. Edellä mainitut teemat nousivat selkeästi esille myös haastatteluissa.

Opinnäytetyön tekeminen prosessina oli mielenkiintoinen, sujuva ja paljon ajatuksia herättävä. Aloitimme työn ideoimisen keväällä 2018, jolloin teimme aiheesta huomattavasti suppeamman oppimistehtävän ja tämä herätti mielenkiinnon laajempaan aiheen tutkimiseen. Palautimme opinnäytetyösuunnitelman toukokuussa 2018, jonka jälkeen kesän ja alkusyksyn aikana työstimme tutkimuksen teoreettista osuutta. Syksyllä 2018 toteutimme velkaneuvojien teemahaastattelut sekä velkaneuvonnan asiakkaille lomakekyselyt. Otimme syksyn aikana sähköpostitse yhteyttä myös Takuusäätiön toimitusjohtajaan Juha A. Pantzariin sekä Takuusäätiön sosiaalisten rahoituspalveluiden johtajaan Minna Backmaniin ja pyysimme vastausta sähköpostitse lähetettyyn haastatteluun. Saimme Takuusäätiöltä vastauksen sähköpostiin vastaavalta asiantuntijalta Henri Höltältä.

Loppuvuoden 2018 aikana työstimme tutkimustuloksia ja kirjoitimme työtä loppuun. Yhteistyö opinnäytetyön tekijöiden välillä on ollut sujuvaa ja ongelmattonta.

Nuori aikuisuus on herkkää ja tapahtumarikasta vaihetta ihmisen elämässä, koska 18-30 -vuoden iässä tapahtuu monia merkittäviä elämänmuutoksia. Useimmat nuoret itsenäistyvät tällöin, jolloin he joutuvat muun muassa opettelemaan oman talouden hallintaan liittyviä asioita sekä tekemään useita investointeja tulevaisuuteensa. Ylivelkaantuminen on erityisen suuri riski syrjäytymiselle, koska pitkäaikainen maksukyvyttömyys voi tarkoittaa elämistä normaalin yhteiskunnan laidalla tai jopa sen ulkopuolella. Syrjäytymisen seurauksena esimerkiksi itsemääräämisoikeus sekä valinnanvapaus voi heiketä, joka vaikuttaa itsenäiseen elämästä selviytymiseen. Elämä velkojen kanssa voi tuntua toivottomalta, jos velkavankeutta on luvassa koko loppuelämän.

2000 -luvulla lisääntyneiden luottojen helppo saatavuus ja käyttö ovat tehneet ylivelkaantumisesta yhä suuremman taloudellisen ja yhteiskunnallisen ongelman. Ongelmallisen luottojen käytöstä tekee se, että nuorilla aikuisilla ei ole harkintakykyä luoton ottamisen ja kulutuksen suhteen. Ylivelkaantumisen aiheuttamia seurauksia arjessa ei tiedosteta, eikä niihin osata varautua. Esimerkiksi laskun maksamatta jättämisen seuraukset voivat muodostaa laskun loppusumman moninkertaiseksi laskun alkuperäiseen summaan nähden. Kuluttaminen pohjautuu usein tiettyihin haluihin ja mielitekoihin ja järkevä kuluttamisen malli unohtuu tai siitä ei edes tiedetä.

Nuorten kuluttaminen on usein impulsiivista ja hankintoja tehdään enemmän lainarahalla kuin, että hankintaa varten säästettäisiin. Kun maksamattomia velkoja ja laskuja kasaantuu, voi niitä velkaneuvojan mukaan olla yhdellä asiakkaalla jopa yli sadalta eri velkojalta. Mielestämme tällaisissa tilanteissa on kyse jo henkilön piittaamattomuudesta omaa taloudenhoitoa kohtaan. Herää kysymys siitä, miksi asiakas tulee velkaneuvonnan asiakkaaksi vasta siinä vaiheessa, kun maksamattomia laskuja on kertynyt kenties useiden vuosien ajalta ja velkojen lukumäärä on suuri? Jos asiakkaalla on hankaluuksia muilla elämänhallinnan osa-alueilla, eikö kukaan sosiaalialan ammattilaisista ole puuttanut aikaisemmin vel-

kaongelmaan ja ohjannut asiakasta palveluiden piiriin? Onko kaikilla sosiaalialalla työskentelevillä riittävä tieto ja taito käsitellä talouden hallintaan liittyviä asioita? Tulisiko talouden hallinnan asioita käsitellä sosiaalialan koulutuksessa nykyistä enemmän? Velkaantumisongelmat herättivät meitä pohtimaan sitä, miten me voimme tulevana sosiaalialan ammattilaisina huomioida nuorten talousasioita entistä tehokkaammin muiden elämänhallinnan haasteiden rinnalla. Yhtenä ratkaisuna tähän voisi mielestämme olla ongelman näkyväksi tuominen tulevissa työpaikossa, jonka myötä myös muut voisivat huomioida rahaongelmat entistä tehokkaammin.

Nuorten aikuisten pienituloisuuden ja ylivelkaantumisen lisääntymisen myötä Suomessa tulisi ymmärtää paremmin sosiaalisen pienlainatoiminnan hyödyntäminen sosiaalisen ja taloudellisen elämän edistämisessä. Nykyään yhteiskunnassamme voittoa tavoittelemattomien sosiaalisten luottojen tarjoaminen on ainoastaan kuntakohtaista sekä Takuusäätiön varassa. Usein niille, joilla on heikkomaksukyky, jää rahoituksen tarpeessa vaihtoehtoiksi ainoastaan korkeakorkoiset ja –kuluiset luotot. Nuorille tulisi yhteiskunnassamme tarjota myös mahdollisuus päästä kohtuuhintaisille rahoitusmarkkinoille ja suunnata nuorille tarkoitettuja sosiaalisen luototuksen palveluita, joilla voidaan tukea heidän toimeentuloaan sekä ehkäistä ylivelkaantumista. (Autio, Hölttä, Kujanpää, Lindberg & Näsmän, 2017. 4-5.)

Yksi keino nuorten taloustaitojen vahvistamiseen on kehitetty Taloudellinen tietustustoimisto TAT:n, Nordean ja Pörssisäätiön yhteistyössä suunnittelema Taloussankari -peli. Pelin avulla nuori voi joko itsenäisesti tai ohjatusti käydä läpi omaan talouteen liittyviä palasia sekä oppia hahmottamaan sen kokonaiskuvaa. Testasimme peliä ja totesimme, että pelin kannattavuus ja sen hyödyt ovat varmasti parhaimmillaan peruskouluikäisille. Pelissä käsitellään rahan tienäämistä ja säästeliästä rahan käyttöä. Peli antaa perustietoa rahan käytöstä, joka oli kuitenkin mielestämme kohdistettu selkeästi nuorille, rahankäyttöä opetteleville henkilöille. Aikuisemmalle väestölle vastaavanlaista sovellusta ei tiettävästi ole olemassa.

Nuorille olisi hyvä kehittää oma palveluverkosto, joka vastaa nuorten tarpeita käytettävyydeltään ja jonka nuoret löytäisivät helpommin. Nuorille suunnattu tieto tulisi olla esillä heitä kiinnostavalla ja ymmärrettävällä tavalla niissä palvelukanaissa, joita nuoret käyttävät. Tällä hetkellä tiedottaminen tapahtuu pääsääntöisesti aikuisten ehdoilla, jolloin tieto ei tavoita kaikkia palvelun tarpeessa olevia nuoria. Vuodesta 2016 alkaen uuden opetussuunnitelman mukaisesti nuorten taloudenlukutaitoja vahvistetaan perusopetuksessa. Taloustaito-osaamista tuodaan opetukseen muun muassa matematiikan, kotitalouden sekä yhteiskuntaopin opinnoissa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa taloustaitojen osaamiseen panostetaan, sitä vahvemaksi nuorten osaaminen kehittyy ja pitkällä tähtäimellä optimistisesti ajateltuna tulevaisuudessa ongelma voidaan saada laskusuuntaan.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan mielestämme hyödyntää sosiaalialalla muun muassa palveluiden kehittämisessä. Mielestämme opinnäytetyö antaa hyvän katsauksen tämän hetken nuorten velkaantumistilanteesta ja työhön on kerätty tiivis informatiivinen kokonaisuus velkaantumisen syistä ja seurauksista. Opinnäytetyön tulokset antavat osviittaa siitä, että palveluiden kehittäminen on tarpeen. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia eri palveluita ja niiden kehittämistä, jotka keskittyvät velkaantumisen ennaltaehkäisyyn. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia sosiaalialan eri toimijoiden välistä yhteistyötä nuorten velkaongelmissa. Kuntien velkaneuvontapalvelut ovat siirtyneet vuoden 2019 alusta alkaen valtion oikeusapu-toimistojen piiriin ja siirtymän myötä ainakin henkilöstöresursseja on saatu lisättyä, joka toivottavasti nopeuttaa velkaneuvontaan pääsyä lyhentäen jonotusaikaa. Oulussa jonotusaika on ollut huolestuttavan pitkä.

LÄHTEET

Aaltonen, M. 2015. Nuorten syrjäytymisen taustalla useita tekijöistä. Suomen Mielenterveysseura 5.11.2015. Viitattu 14.12.2018 <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/nuorten-syrj%C3%A4ytymisen-taustalla-useita-tekij%C3%B6it%C3%A4>.

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo S. 2015. Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Tutkimuksesta tiiviisti 3, 2/2015. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Viitattu 14.12.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125695/URN_ISBN_978-952-302-442-7.pdf?sequence=1.

Autio, S., Hölttä, H., Kujanpää, V., Lindberg, E. & Näsman, K. 2017. Nuoret ja Raha - Mun talous hankkeen toimenpide-ehdotukset. <https://muntalous.fi/wp-content/uploads/2017/09/Mun-talous-toimenpide-ehdotukset-FINAL.pdf>, 4-5.

Blomberg, H., Kallio, J. & Kroll, C. 2010. Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyyden syistä Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010):6, 589-602. Viitattu 19.9.2018 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100962/blomberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Blomgren, J., Maunula, N. & Hiilamo, H. 2014. Sairastuttaako velka? 15 vuoden seurantatutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):3, 245-263. Viitattu 12.11.2018 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116221/blomgren.pdf?sequence=2>

EAPN Finland European Anti Poverty Network. 2018. Viitattu 20.5.2018. <http://www.eapn.fi/koyhyys/mita-on-koyhyys/>

Eskola, J. 2007. (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä; Tammi.

Financer.com 2018 a. Pienlainoja koskeva lainsäädäntö. Viitattu 19.5.2018. <https://financer.com/fi/lainaa/pikavippi/pienlainoja-koskeva-lainsaadanto/>

Financer.com 2018 b. Onko osamaksulla ostaminen hyvä idea? Viitattu 25.5.2018. <https://financer.com/fi/onko-osamaksulla-ostaminen-hyva-idea/>

Finanssiala 2017. Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat. Tekstiraportti 2017. Viitattu 13.1.2019 http://www.finanssiala.fi/materiaalit/SLM_2017_Tutkimusraportti.pdf

Hölttä, H. 2018. Nuorten aikuisten velkaongelmat. Sähköposti henri.holtt@takuusaatio.fi 18.12.2018. Tulostettu 10.1.2019.

Kallunki, V. & Lehtonen, O. 2013. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. *Janus* vol. 21 (2) 2013, 128-143.

Komu, I. 2012. Sininauhaliitto / esteetön mielenterveys- ja päihdetyö. Rahapelaa-
minen ja peliongelma. Viitattu 19.9.2018 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103089/URN_ISBN_978-952-245-803-2.pdf?sequence=1

Kuluttajaliitto 2018 a. Viitattu 18.5.2018. <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/oman-talouden-hallinta/lainat-ja-luotot/>

Kuluttajaliitto 2018 b. Viitattu 20.5.2018 <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/oman-talouden-hallinta/lasten-ja-nuorten-talous/>

Kuluttajaliitto 2018 c. Viitattu 18.5.2018. <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/oman-talouden-hallinta/velkaantumisen-ja-maksuhairiot/maksuhairiomerkinnaan-vaikutukset/>

Lehtinen, A-R. & Leskinen, J. 2005. Irtiottoa ja riippuvuutta – velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa M. Autio & P. Paju (toim.) 2005. *Kuluttava nuoruus*. Helsinki; Yliopistopaino Oy, 92-101.

Lehtinen, A-R & Peura-Kapanen, L. 2005. Kulutus nuorten velkaantumisen taustalla. Teoksessa J. Leskinen, H. Hallman, M. Isoniemi, L. Perälä, T. Pohjoisaho & E. Pylvänäinen (toim.) *Vox consuptoris. Kuluttajan ääni. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2005*. Kerava; Solvion kirjapaino Oy.

Luottokorttifakta.fi 2016. Perustietoa luottokorteista. Viitattu 25.5.2018 <http://luottokorttifakta.fi/perustietoa-luottokorteista/>

Luottotietolaki 11.5.2007/527.

Luukkanen L. & Raijas, A. 2012. Nuorten näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta. *Kulutustutkimus.net* 2/2012: 24-39. Viitattu 15.4.2018 http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2013/01/3_Luukkanen-Raijas.pdf

Majamaa, K.& Rantala, K. 2016. Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. *Katsauksia* 16/2016. Helsingin yliopisto; Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 13.1.2019 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/164373/Katsauksia_16_Majamaa_Rantala_2016.pdf?sequence=1

Majamaa, K. & Rantala, K. 2017. Nuorten velkaongelmat 2000 -luvun Suomessa: empiiristä tarkastelua. Teoksessa M-L. Niemi 2017 (toim.) *Nuoret ja velka –akatemiahankkeen tutkimuskoosteita*. Viitattu 14.5.2018 <https://blogs.helsinki.fi/velkatutkimus/files/2017/10/Koukusta-loukkuun-Seminaarijulkaisu.pdf>

Minilex.fi 2018. Kulutusluotto määritelmä. Viitattu 19.5.2018. <https://www.minilex.fi/a/kulutusluotto-m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4>

Mustonen, J. 2017. Nuoret yhä velkaantuneempia - tiedämme siitä aivan liian vähän. Aktia Taloudenaika. Julkaistu 19.6.2017. Viitattu 18.5.2018. <https://talous.aktia.fi/fi/artikkelit/nuoret-yha-velkaantuneempia-tiedamme-siita-aivan-liian-vahan>

Niemelä, M. 2007. Oma vika, epäonni vai rakenne? Suomalaisten köyhyyden syitä koskevat mielipiteet. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007):6, 585-598. Viitattu 19.9.2018 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100392/niemel%25C3%25A4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nuoperi 2018. Viitattu 20.5.2018 <http://www.nuoperi.fi/sanasto2.php?id=18>

Nuorisolaki 1285/2016.

Nurmi, J-E. 2011. Miksi nuori syrjäytyy? NMI-bulletin, 2011. Vol. 21. No 2, 28-35. Viitattu 14.12.2018. <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2011/04/Nurmi.pdf>.

Pankkiasiat.fi. 2016. Ylivelkaantuminen ja velkojen lyhennys – Paljonko on liikaa lainaa? Viitattu 18.5.2018. <https://pankkiasiat.fi/ylivelkaantuminen-ja-velkojen-lyhennys-paljonko-on-liikaa-lainaa>

Peda.net 2018. Viitattu 20.5.2018 <https://peda.net/oppimateriaalit/eoppi/n%C3%A4ytekirjat/ylakoulu/terveystieto2/1-terveys/1-3-el%C3%A4m%C3%A4npolku/ie>

Pelitaito.fi 2018. Rahapelihaitat. Viitattu 12.11.2018. <http://www.pelitaito.fi/new/rahapelihaitat/>

Peura-Kapanen, L. 2014. Nuorten itsenäistyminen edellyttää talousosaamista. Viitattu 15.5.2018. https://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_012.html?s=0

Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A-R. & Järvinen, R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Viitattu 18.5.2018 https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehk%C3%A4isy+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0

Peura-Kapanen, L., Raijas, A., 2009. Kuluttajien taloudellinen osaaminen 2000-luvulla. Kuluttajatutkimuskeskus. Keskustelualoitteita 38/2009, 1-13. Viitattu 19.9.2018 <https://core.ac.uk/download/pdf/33732540.pdf>

Pollari, K. 2015. Velkaantumisen vuoksi loukussa. Viitattu 18.5.2018. <https://www.lskl.fi/blogi/velkaantumisen-vuoksi-loukussa/>

Saari, J. 2017. Esipuhe. Teoksessa J. Saari (toim.) Sosiaaliturva riippuvuus. Sosiaalipummin oleskeluyhteiskunnassa? Tampere; Juvenes Print. 9-10.

Sinelampi, R. 2017. Viitattu 25.5.2018. <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/maksuhairio-hankaloittaa-arkea.html>

Smoleij, M., Karjalainen, S. & Jaakkola, T. 2015. Rahapelaamisen riskirajoilla. Viitattu 12.12.2018. http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Rahapelaamisen%20riskirajoilla_verkko.pdf (10, 68.)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 2018 a. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäisy. Viitattu 20.5.2018. <http://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 2018 b. Selvitys: nuorten pitkittynyt toimeentulotuen saanti voi kertoa kasautuvista ongelmista. Viitattu 11.1.2019 https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-nuorten-pitkittynyt-toimeentulotuen-saanti-voi-kertoa-kasautuvista-ongelmista

Suomen perintätoimisto Oy 2018. Viitattu 18.5.2018. https://www.suomenpt.fi/luottotiedot/#Luottotietojen_tarkistaminen

Suonio, M., Kainulainen, S., Gävert, T., Väisänen, R & Saari, J. 2017. Kun vaikeudet kasautuvat - Pitkäaikaisasiakkuudet sosiaalialan aikuistyössä. Teoksessa J. Saari (toim.) Sosiaaliturva riippuvuus. Sosiaalipummin oleskeluyhteiskunnassa? Tampere; Juvenes Print. 259-286.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2016. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Viitattu 12.11.2018. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus

Tilastokeskus 2015 a. Luottokanta 2015, 1. neljännes. Viitattu 13.1.2019 https://tilastokeskus.fi/til/lkan/2015/01/lkan_2015_01_2015-06-17_tie_001_fi.html

Tilastokeskus 2015 b. Luottokanta 2015, 3. neljännes. Viitattu 13.1.2019 https://tilastokeskus.fi/til/lkan/2015/03/lkan_2015_03_2015-12-08_tie_001_fi.html

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 27.6.2018 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vauhkonen, T., Kallio, J. & Erola J. 2017. Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):5, 501-512. Viitattu 8.12.2018 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Verohallinto 2018. Verohallinnon tiedote, 5.7.2018. Viitattu 8.12.2018. https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/verohallinnon_esittely/uutiset/uutiset/2018/vertaislainat-yksityishenkil%C3%B6ille-ja-lainamuotoinen-joukkorahoitus-yrityksille--velkap%C3%A4%C3%A4oman-menett%C3%A4misen-sek%C3%A4-luovuttamisen-verokohtelu/

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu; Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Olemme Lapin ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelijoita. Tutkimme opinnäytetyössämme nuorten aikuisten (18 – 30 -vuotiaiden) velkaantumista ja siihen johtaneita syistä. Noudattamme opinnäytetyössämme tutkimuseettisiä- sekä hyvän tutkimuskäytännön periaatteita. Toivomme, että vastaat kysymyksiin rehellisesti ja avoimesti. Vastaukset käsitellään anonyymisti ja tietosuojaa noudattaen.

1. Miksi olet velkaneuvonnan asiakas?

2. Miten mielestäsi ylivelkaantuminen vaikuttaa arjessasi?

3. Koetko saavasi riittävät / tarvittavat palvelut? Mitä palveluita saat?

4. Miten kehittäisit nuorille kohdentuvaa velkaneuvontaa?